

BOSNA I HERCEGOVINA

U potrazi za pravdom

Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini

HUMAN
RIGHTS
WATCH

U potrazi za pravdom Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini

I.	Uvod	1
II.	Historijat uspostave i mandat Odjela za ratne zločine	4
III.	Tužilaštvo	9
A.	Pregled Posebnog odjela za ratne zločine	9
B.	Napredak u pravcu djelotvornog krivičnog gonjenja	11
C.	Nedostaci resursa	12
1.	Tužioci	12
2.	Istražitelji	14
3.	Prevođenje	16
D.	Saradnja sa Odjelom za ratne zločine	17
1.	Saradnja sa Međunarodnim tribunalom	18
2.	Regionalna saradnja	20
IV.	Odbrana	24
A.	Pregled Odsjeka krivične odbrane	24
B.	Nastojanja Odsjeka krivične odbrane u pravcu jačanja postojećeg kapaciteta advokata	26
C.	Izazovi koji bi mogli podrivati djelotvorno zastupanje	26
1.	Plaćanje advokatskih tarifa	26
2.	Istražitelji	28
V.	Podrška i zaštita svjedoka	31
A.	Uloga Jedinice za podršku zaštiti svjedoka prije i u toku suđenja	31
B.	Uloga Odsjeka za brigu o svjedocima prije i u toku suđenja	33
C.	Zaštita i podrška nakon suđenja	35
VI.	Odnosi s javnošću i komunikacija	36
A.	Pregled funkcioniranja Odsjeka za odnose s javnošću	36
B.	Inicijative Odsjeka za odnose s javnošću	37
1.	Mreža podrške sudu	37
2.	Inicijative za angažman medija	40
3.	Druge inicijative	41
VII.	Utjecaj Odjela za ratne zločine	43
VIII.	Preporuke	44

Odjel za ratne zločine.....	44
Ured registrara.....	44
Odsjek za odnose s javnošću	44
Nadležni organi Bosne i Hercegovine	45
Nadležni organi Srbije i Crne Gore i Hrvatske	45
Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije	46
Međunarodna donatorska zajednica.....	46
IX. Zahvalnost.....	47

I. Uvod

Oružani sukob u Bosni i Hercegovini,¹ koji je trajao od 1992. do 1995. godine, bio je karakteriziran teškim povredama ljudskih prava, među njima masovnim ubistvima, silovanjima, rasprostranjenim uništavanjem imovine te raseljavanjem stanovništva. Odgovornost za tako teške zločine kroz pravična i djelotvorna suđenja počinitelja je suštinski bitna kako bi se osigurala pravda i izgradila vladavina prava u Bosni. U tom cilju je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda formiralo Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije (Međunarodni tribunal) kako bi se riješio problem rasprostranjenog nekažnjavanja zločina počinjenih u toku sukobâ na Balkanu.² Do sada je Međunarodni tribunal bio relativno uspješan u suđenju u pojedinačnim predmetima za zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije,³ uključujući i u Bosni i Hercegovini. Međutim, do kraja svog mandata, Međunarodni tribunal će suditi samo malom broju počinitelja sa najvišom komandnom odgovornošću za ratne zločine.⁴

Da bi se nastavila borba protiv nekažnjavanja, formiran je Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini kako bi se pred lice pravde izveli počinitelji najtežih ratnih zločina počinjenih u toku rata. Odjel za ratne zločine, koji je zvanično počeo s radom u Sarajevu 9. marta 2005. godine, predstavlja zajedničku inicijativu Međunarodnog tribunala i Ureda visokog predstavnika (OHR)⁵. Osim ograničenog broja predmeta koji su preneseni sa Međunarodnog tribunala na Odjel za ratne zločine, mandat Odjela također obuhvata i suđenje u postupcima koji su pokrenuti u Bosni i Hercegovini. Odjel za ratne zločine, skupa sa odjelima za organizirani kriminal i opći kriminal, djeluje u okviru Krivičnog odjeljenja Državnog suda BiH.

¹ U daljnjem tekstu Bosna

² Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda broj 827 (1993), S/Res/827.

³ Human Rights Watch, "Real Progress in the Hague" (Stvarni napredak u Hagu), 29. mart 2005. [na internetu] <http://hrw.org/english/docs/2005/03/29/serbia10386.htm> (konsultiran 31. oktobra 2005.). Do danas osamdeset osam postupaka se provelo ili je u toku pred Međunarodnim tribunalom. Šest optuženih je još uvijek na slobodi. Vidi "Judges in Milosevic case decide on future shape of trial" (Suci u predmetu Milošević odlučuju o budućem obliku suđenja), JP/MO/1036e, 13. decembar 2005. [na internetu] <http://www.un.org/icty/pressreal/2005/p1036e.htm> (konsultiran 19. decembra 2005.).

⁴ U svrhu ovog dokumenta, termin "ratni zločin" odnosi se na povrede međunarodnog humanitarnog prava u toku oružanog sukoba, među njima genocid, zločin protiv čovječnosti i ratni zločini.

⁵ Vidi "Security Council briefed on establishment of War Crimes Chamber within State Court of Bosnia and Herzegovina" (Vijeće sigurnosti upoznato sa formiranjem Odjela za ratne zločine pri Državnom sudu Bosne i Hercegovine), SC/7888, 8. oktobar 2003. [na internetu] <http://www.un.org/Mews/Press/docs/2003/sc7888.doc.htm> (konsultiran 31. oktobra 2005.).

Koncept koji leži u osnovi inicijative za formiranje Odjela za ratne zločine je da su u krajnjoj liniji građani Bosne ti na kojima je da utvrde odgovornost za teške povrede ljudskih prava koje su se dogodile u toku sukoba.⁶ Stoga, iako za sada on sadrži znatnu međunarodnu komponentu, Odjel za ratne zločine je, u suštini, domaća institucija koja djeluje prema domaćem zakonodavstvu. Postoji agresivna strategija tranzicije kroz koju će se međunarodni angažman postepeno smanjivati u kratkom vremenskom periodu. Stoga Odjel za ratne zločine predstavlja najnoviji model internacionaliziranog mehanizma pravde koji je ugrađen u domaći pravni sistem (među drugim primjerima su sudska vijeća na Kosovu prema Regulativi 64 i posebna sudska vijeća za teška krivična djela u Istočnom Timoru). Kao i drugi slični mehanizmi pravde, Odjel za ratne zločine ima relativno mali budžet – koji trenutno iznosi oko 6 posto od sredstava koja se smatraju neophodnim za funkcioniranje Međunarodnog tribunala.⁷

Odjel za ratne zločine, zbog svog mjesta u domaćem pravosudnom sistemu i svoje snažne opredijeljenosti da preuzme vodstvo u procesu utvrđivanja odgovornosti za zločine, ima ogroman potencijal da ostvari uticaj na uspostavu vladavine prava u Bosni. Njegova lokacija u Sarajevu ga čini pristupačnijim domaćem stanovništvu nego što je to Međunarodni tribunal. Osim toga, predmeti pred Odjelom za ratne zločine će možda imati jači odjek među žrtvama u Bosni i Hercegovini: za razliku od predmeta koji se vode protiv osoba višeg ranga pred Međunarodnim tribunalom, postupci pred Odjelom za ratne zločine će se voditi protiv počinitelja srednjeg i nižeg ranga koji su direktno sudjelovali u činjenju ratnih zločina tokom rata. Osim toga, međunarodni angažman u prvim fazama razvoja Odjela za ratne zločine može uveliko doprinijeti jačanju kratkoročnog i dugoročnog kapaciteta profesionalnih lica i institucija u BiH koji je potreban za pravična i djelotvorna suđenja u predmetima ratnih zločina.

S obzirom da se Odjel za ratne zločine još uvijek nalazi u ranim fazama u smislu izvođenja sudskih procesa, ovaj izvještaj nudi pregled ključnih organa čije je djelotvorno funkcioniranje ključno za uspjeh Odjela za ratne zločine. Posebno su obrađeni: 1) Poseban odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu Državnog suda BiH, 2) Odsjek krivične odbrane; 3) Odsjek za podršku žrtvama /svjedocima; i 4) Odsjek za odnose s javnošću. U svakom odjelu istaknut ćemo prednosti i rezultate Odjela za ratne zločine. Također ćemo istaknuti i posebna pitanja na koja još uvijek treba odgovoriti i dati preporuke u pogledu usavršavanja rada Odjela za ratne zločine. Da bi se neke preporuke iz izvještaja

⁶ Ured Visokog predstavnika, "War Crimes Chamber Project: Project Implementation Plan - Registry Progress Report" (Projekat za Odjel za ratne zločine: Plan implementacije projekta – Izvještaj o radu Ureda registrara), 20. oktobar 2004. [na internetu] <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/pdf/wcc-project-plan-201004-eng.pdf> (konsultiran 11. septembra 2005.), str. 4.

⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa Michaelom Johnsonom, registrarom Državnog suda, New Hampshire, 5. oktobra 2005.

ostvarile, biće potrebno osigurati veća donatorska sredstva. Neke preporuke, međutim, mogu provesti drugi, među njima i zvaničnici Vlade BiH i Odjel za ratne zločine. Cjelovit spisak preporuka je dat na kraju ovog izvještaja.

Izvještaj se prije svega bazira na misiji organizacije Human Rights Watch koja je provedena u Sarajevu u septembru 2005. godine. U toku misije smo razgovarali sa više zvaničnika u tim organima na temu djelotvornog funkcioniranja Odjela za ratne zločine, između ostalog, sa Posebnim odjelom za ratne zločine Tužilaštva, Odsjekom krivične odbrane, Odsjekom za odnose s javnošću, Jedinicom za podršku zaštiti svjedocima, Odsjekom za podršku svjedocima, sudijama, Odsjekom uprave suda, Pritvorskom jedinicom i Uredom registrara. Također smo se sastali i sa predstavnicima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i članovima civilnog društva. U periodu od oktobra 2005. do januara 2006. godine obavili smo nekoliko intervjua lično ili putem telefona i primili smo znatne količine materijala od zvaničnih predstavnika putem elektronske pošte. Mnoge osobe sa kojima smo razgovarali željele su govoriti iskreno, ali su zamolile da se ne navode njihova imena, tako da koristimo generičke termine, gdje to odgovara, kako bismo zaštitili identitet tih izvora.

Kao što smo naveli u gornjem tekstu, Odjel za ratne zločine predstavlja jedinstvenu i vrijednu šansu da se počinitelji ratnih zločina pozovu na odgovornost i da se izgradi poštovanje vladavine prava u Bosni. Odjel za ratne zločine i institucije koje su s njim povezane već su postigli primjetan napredak u formiranju. Međutim, pred njima tek leži pravi izazov provođenja pravičnih i djelotvornih suđenja. Ispunjenje ovog izazova zahtijevat će konstantnu i znatnu podršku kada suđenja počnu. Human Rights Watch vjeruje da vlasti BiH, kao i međunarodna zajednica u cijelosti, moraju obezbijediti Odjelu za ratne zločine i njegovim institucijama potrebnu pomoć da bi se osigurao njegov uspjeh. U tom cilju, Human Rights Watch planira pratiti napredak Odjela za ratne zločine i u skladu s tim izdati nove izvještaje.

II. Historijat uspostave i mandat Odjela za ratne zločine

U skladu sa Daytonskim mirovnim sporazumom država Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.⁸ Osim entiteta, postoji i Brčko Distrikt BiH koji je uspostavljen 2000. godine kao administrativna jedinica lokalne samouprave pod državnim suverenitetom Bosne i Hercegovine. Entiteti i Brčko Distrikt su zasebno organizirani. Federacija Bosne i Hercegovine se sastoji od kantona. U svakom kantonu postoje općinski i kantonalni sudovi koji su nadležni za vođenje postupaka, prvi za lakša a drugi za teža krivična djela. U Republici Srpskoj postoje osnovni sudovi koji su nadležni za vođenje postupaka za lakša krivična djela, dok se pred okružnim sudovima vode postupci za teža djela. U Brčko Distriktu Osnovni sud je nadležan za suđenje u težim predmetima.

Ispravno funkcioniranje pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini u toku i odmah nakon rata bilo je nemoguće iz više razloga. Odljev sposobnih stručnjaka u pravnoj profesiji i pravosuđu diljem Bosne i Hercegovine, skupa sa fizičkom destrukcijom i nedostatkom potrebne opreme, kao i objekata, stajali su na putu sudovima da djelotvorno provode pravdu.⁹ Takvu situaciju su pratili i kompleksnost zakonskog okvira te neadekvatni procesni zakoni.¹⁰ Među druge prepreke ubraja se pristrasnost sudija i tužitelja, slaba priprema predmeta od strane tužitelja te nedjelotvorni mehanizmi zaštite svjedoka.¹¹ Zbog tih ozbiljnih nedostataka pravosudni sistem je imao ograničen efekat na uspješnu borbu protiv prakse nekažnjavanja počinitelja ratnih zločina širom Bosne i Hercegovine.

U takvom kontekstu je početkom 2005. godine uspostavljen Odjel za ratne zločine. Formiranje Odjela za ratne zločine se smatralo neophodnim za djelotvorno krivično gonjenje počinitelja ratnih zločina u Bosni i Hercegovini.¹² Uspostavljanje Odjela za

⁸ Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (poznat i kao Daytonski mirovni sporazum), potpisan 14. decembra 1995. [na internetu] http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379 (konsultiran 19. septembra 2005.). Daytonskim mirovnim sporazumom završen je rat u Bosni.

⁹ Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi – Misija u Bosni i Hercegovini, "War Crimes Trials Before the Domestic Courts of Bosnia and Herzegovina: Progress and Obstacles" (Suđenja u predmetima ratnih zločina pred domaćim sudovima u Bosni i Hercegovini: napredak i prepreke), mart 2005., str. 4 [u daljnjem tekstu "Izveštaj OSCE-a o suđenjima u predmetima ratnih zločina"].

¹⁰ Ibid.

¹¹ Human Rights Watch, "Justice at Risk: War Crimes Trials in Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Serbia and Montenegro" (Pravda u opasnosti: suđenja u predmetima ratnih zločina u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i Srbiji i Crnoj Gori), *A Human Rights Watch Report*, vol. 16, br. 7(D), oktobar 2004.

¹² Vidi "Joint Preliminary Conclusions of OHR and ICTY Experts Conference on Scope of BiH War Crimes Prosecutions" (Zajednički preliminarni zaključci sa konferencije eksperata OHR-a i Međunarodnog tribunala o

ratne zločine bilo je dio unapređivanja pravosudnog sistema u zemlji koje je pokrenuo Visoki predstavnik.¹³ To unapređivanje je obuhvatalo brojne reforme krivičnog zakonodavstva u BiH, te donošenje Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku na nivou BiH. Prema bosanskom Krivičnom zakonu, nadležnost za suđenje u predmetima ratnih zločina data je Državnom sudu BiH.¹⁴ Odjel za ratne zločine, u sastavu Državnog suda BiH, ima vrhovnu nadležnost za suđenje u predmetima najtežih ratnih zločina počinjenih u Bosni i Hercegovini, dok se će pred kantonalnim i okružnim sudovima voditi drugi predmeti ratnih zločina.

Nadležnost nad Odjelom za ratne zločine sastoji se od nekoliko komponenti. Prvo, Odjel za ratne zločine će suditi u predmetima ratnih zločina u kojima su počinitelji na nižem i srednjem nivou, a koje Međunarodni tribunal ustupi Odjelu u skladu sa Pravilom 11 *bis* iz Pravidnika o postupku i dokazima Međunarodnog tribunala.¹⁵ Stoga Odjel za ratne zločine predstavlja bitnu komponentu strategije završetka rada Međunarodnog tribunala.¹⁶ Osim predmeta koje Međunarodni tribunal ustupi Odjelu za ratne zločine u skladu sa Pravilom 11 *bis*, Odjel je također nadležan i za suđenje u predmetima koje dobije od haškog Tužilaštva u kojima istraga još nije završena. To podrazumijeva pregled oko dvadeset osam predmeta.¹⁷

obimu krivičnih gonjenja u predmetima ratnih zločina), 15. januar 2003. [na internetu] <http://www.un.org/icty/pressreal/2003/p723-e.htm> (konsultiran 15. novembra 2005.).

¹³ Funkcija Visokog predstavnika je uvedena prema Daytonskom mirovnom sporazumu u cilju praćenja implementacije civilnih aspekata Mirovnog sporazuma. Misija Visokog predstavnika odnosi se na rad sa predstavnicima BiH i međunarodne zajednice da bi se osiguralo da Bosna bude mirna, održiva zemlja na putu ka evropskim integracijama. Za dodatne informacije vidi www.ohr.int.

¹⁴ Izvještaj OSCE-a o suđenjima u predmetima ratnih zločina, str. 9.

¹⁵ Član 2. Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog tribunala za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od strane Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred Sudom Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 61/04 (u daljnjem tekstu "Zakon o ustupanju predmeta"); i Pravilo 11 bis, Pravidnika o postupku i dokazima Međunarodnog tribunala za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, IT/32/Rev. 36, 21. juli 2005. godine (u daljnjem tekstu "Pravilnik o postupku i dokazima"). Ovom odredbom iz Pravidnika o postupku i dokazima omogućava se Međunarodnom tribunalu da ustupa predmete domaćim sudovima nakon potvrđivanja optužnice, ali prije početka suđenja.

¹⁶ Strategiju ustupanja predmeta u kojima su optuženi srednjeg i nižeg nivoa nadležnim domaćim sudovima podržalo je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda kao dio strategije završetka mandata Međunarodnog tribunala. Vidi Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, Izjava Predsjednika Vijeća sigurnosti, 23. juli 2002. godine [na internetu] <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/491/47/PDF/N0249147.pdf?OpenElement> (konsultiran 15. novembra 2005.). Vidi također Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1503 (2003), S/Res/1503.

¹⁷ Ured registrara za Odjel I za ratne zločine i Odjel II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju pri Krivičnom i Apelacionom odjeljenju Suda Bosne i Hercegovine i Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju pri Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i Projekat Ministarstva pravde za zatvore, "Project Implementation Plan Progress Report" (Izvještaj o napretku u realizaciji plana implementacije projekta), oktobar 2005. [na internetu] <http://www.registrarbih.gov.ba> (konsultiran 7. novembra 2005), str. 50 [u daljnjem tekstu "Izvještaj o napretku"].

Kao znak napretka koji je Odjel za ratne zločine postigao u fazi svog formiranja, žalbeno vijeće Međunarodnog tribunala je ustupilo prvi predmet Odjelu 1. septembra 2005. godine. Pri tome je vijeće potvrdilo da je Odjel za ratne zločine u potpunosti u stanju obezbijediti pravično suđenje optuženom Radovanu Stankoviću.¹⁸ U skladu sa tom odlukom Stanković je fizički prebačen u Bosnu i Hercegovinu 29. septembra 2005. godine kako bi mu se pred Odjelom za ratne zločine sudilo za zločine protiv čovječnosti, uključujući i porobljavanje i silovanje. Od tada je Međunarodni tribunal Odjelu ustupio još jedan predmet – Gojko Janković¹⁹ - a očekuje se i ustupanje drugih predmeta Odjelu za ratne zločine.²⁰

Odjel za ratne zločine također je nadležan i za predmete koji se procesuiraju na osnovu «Pravila puta». Procedura «Pravila puta» je prvo uspostavljena kao reakcija na rasprostranjen strah od samovoljnih hapšenja i zatvaranja odmah nakon završetka rata u Bosni i Hercegovini. Prema ovoj proceduri, od relevantnih organa u Bosni i Hercegovini je traženo da sve predmete ratnih zločina predloženih za krivično gonjenje u Bosni i Hercegovini dostave Tužilaštvu Haškog tribunala da bi ono utvrdilo da li prema međunarodnim standardima postoji dovoljno dokaza za hapšenje. Ovim procesom pregleda smanjena je mogućnost samovoljnih hapšenja u Bosni i Hercegovini. Međunarodni tribunal je prestao pregledati predmete 1. oktobra 2004. godine, nakon čega je funkciju pregleda preuzeo Poseban odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu Državnog suda BiH.²¹

Sa predmetima odobrenim za procesuiranje prema «Pravilima puta» postupa se na dva načina. Ako još uvijek optužnica nije potvrđena, predmet se mora dostaviti Posebnom odjelu za ratne zločine.²² Tužilac Posebnog odjela za ratne zločine zatim donosi odluku o tome da li je predmet «visoko osjetljiv».²³ Ako jeste, predmet preuzima Poseban odjel za ratne zločine i u njemu će suditi Odjel za ratne zločine (u suprotnom se predmet vraća

¹⁸ Tužilac protiv Radovana Stankovića, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet.: IT-96-23/2-AR11 bis.1, odluka prema Pravilu 11 bis o ustupanje predmeta, (apelaciono vijeće), 1. septembra 2005., stav 30.

¹⁹ Tužilac protiv Gojka Jankovića, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet: IT-96-23/2-AR11bis.2, Odluka prema Pravilu 11 bis o ustupanju predmeta, (apelaciono vijeće), 15. novembar 2005.

²⁰ Izvještaj o napretku, str. 20-21.

²¹ Član 2., Pravilnik o pregledu predmeta ratnih zločina, KTA-RZ 47/04-1, 28. decembar 2004. [u daljnjem tekstu "Pravilnik"]. Vidi također i Rimski sporazum, potpisan 18. februara 1996. [na internetu] http://www.ohr.int/ohr-dept/hr-rol/thedept/war-crime-tr/default.asp?content_id=6093 (konsultiran 16. decembra 2005.).

²² Član 6. Pravilnika.

²³ Član 2. Orijentacioni kriteriji za osjetljive predmete odobrene prema Pravilima puta (Aneks Pravilnika o o pregledu predmeta ratnih zločina), A-441/04, 12. oktobar 2004. Naprimjer, ako je komandant koncentracionog logora optužen za mučenje civila u toku rata, onda bi se taj predmet mogao smatrati "visoko osjetljivim". Više detalja o ovoj proceduri pregleda dato je u sljedećem dijelu izvještaja.

nadležnom kantonalnom odnosno okružnom sudu). Međutim, ako je optužnica potvrđena, Poseban odjel za ratne zločine nije uključen²⁴ i predmet ostaje u nadležnosti relevantnog kantonalnog odnosno okružnog suda koji postupak vodi do kraja.²⁵

U Odjelu za ratne zločine i institucijama povezanim sa njim postoji znatno međunarodno prisustvo, koje uključuje međunarodni suce i tužioce, advokate odbrane, stručnjake u programu zaštite i podrške svjedocima, kao i druge zvanične osobe koje rade na pružanju znatne supstantivne i administrativne podrške. Međunarodni stručnjaci su uključeni da bi se osiguralo poštivanje priznatih standarda pravičnog suđenja u radu Odjela za ratne zločine.²⁶ Cilj je da se nadogradi postojeća ekspertiza domaćih stručnjaka koji rade u sektoru pravosuđa da bi se osigurao održiv domaći kapacitet potreban za rješavanje predmeta ratnih zločina nakon što prestane međunarodni angažman²⁷ (tranzicija koju Odjel za ratne zločine namjerava završiti do 2009. godine²⁸).

Odjel za ratne zločine ima sudeće i žalbeno vijeće. Trenutno u Odjelu za ratne zločine postoji pet vijeća sudija.²⁹ U svakom vijeću nalaze se dva međunarodna suca i jedan domaći, koji predsjedava sudskim vijećem.³⁰ Prema strategiji tranzicije rada Odjela za ratne zločine u ruke bosanskih sudija, u periodu od avgusta 2006. do decembra 2007. godine će se konfiguracija sudskih vijeća promijeniti tako da će u njima biti po dva domaća i jedan međunarodni sudija. Do kraja 2009. godine, prema predviđanjima, neće više biti nijednog međunarodnog sudije u Odjelu za ratne zločine.³¹

Što se tiče fizičkog kapaciteta, predviđa se da će do početka 2006. godine biti šest velikih sudnica u kojima će se voditi suđenja.³² Kada se sve sudnice počnu koristiti, očekuje se

²⁴ Član 6(2) Pravilnika.

²⁵ Državni sud može preuzeti nadležnost u skladu s članom 449(2) Zakona o krivičnom postupku ako je optužnica potvrđena nakon 1. marta 2003. godine. Vidi tužilac protiv Nede Samaradžia, Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, predmet broj. X-KRN/05/46, (sudsko vijeće), 31. avgust 2005. (kopija u Human Rights Watchu).

²⁶ Izvještaj o napretku, str. 15. Također postoji određeni broj međunarodnih sudija i tužilaca u Odjelu za organizirani kriminal pri Državnom sudu.

²⁷ Vidi "Declaration by the PIC [Peace Implementation Council] Steering Board" (Deklaracija Upravnog odbora PIC-a (Vijeća za implementaciju mira)), 12. juni 2003. [na internetu] www.ohr.int (konsultiran 15. novembra 2005.).

²⁸ Ibid., p. 17.

²⁹ E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 1. decembra 2005.

³⁰ Balkan Investigative Reporting Network, Balkan Insight (Balkanska istraživačka mreža, Uvid u Balkan), "obraćanje Meddžide Kreso, predsjednice Suda Bosne i Hercegovine", 15. novembar 2005. [na internetu] http://www.birn.eu.com/insight_08_3_eng.php (konsultiran 15. novembra 2005.) [u daljnjem tekstu "Obraćanje Predsjednice Državnog suda"].

³¹ Izvještaj o napretku, str. 17-18.

³² Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem Suda, Sarajevo, 1. decembra 2005.

da će Državni sud imati kapacitet vođenja oko dvanaest suđenja istovremeno i u Odjelu za ratne zločine i u Odjelu za organizirani kriminal.³³ Dodatni broj sudnica je neophodan u svjetlu projiciranog povećanja suđenja u toku 2006. godine.

³³ Obraćanje Predsjednice Državnog suda; Izvještaj o napretku, str. 43.

III. Tužilaštvo

A. Pregled Posebnog odjela za ratne zločine

Kao dio projekta Odjela za ratne zločine, Tužilaštvo Državnog suda obuhvata i Poseban odjel za ratne zločine.³⁴ Unutar Posebnog odjela za ratne zločine djeluje pet regionalnih tužilačkih timova, kao i šesti tim koji istražuje masakr u Srebrenici.³⁵ Svi tužilački timovi imaju sjedište u Sarajevu.

Postoji pet međunarodnih tužilaca i jedan međunarodni vršilac dužnosti tužioca, kao i osam domaćih tužilaca, među njima i zamjenik glavnog tužioca.³⁶ Postoji jedan međunarodni i jedan bosanski tužilac pri svakom timu, osim sarajevskog tima (koji se trenutno bavi predmetima prema Pravilu 11 *bis*) u kojem djeluje jedan međunarodni i tri domaća tužioca.³⁷ Na čelu svakog tima se nalazi domaći tužilac.³⁸ Sektor za podršku tužilaštvu pruža administrativnu, logističku i operativna podršku svim ovim timovima.³⁹ Prema strategiji tranzicije, većina međunarodnih tužilaca će se postepeno zamijeniti domaćim u Posebnom odjelu za ratne zločine u periodu od avgusta 2006. do decembra 2007. godine.⁴⁰

Kao što je to navedeno u gornjem tekstu, Odjel za ratne zločine ima jurisdikciju nad ustupanjem predmeta od strane Međunarodnog tribunala prema Pravilu 11 *bis*. U tim predmetima Međunarodni tribunal je već potvrdio optužnice. Po prijenosu predmeta, da bi se postupak nastavio, optužnicu treba «prilagoditi» tužilac u Posebnom odjelu za ratne zločine kako bi osigurao poštivanje bosanskih zakona.⁴¹ Ne postoje ovlasti za ukidanje

³⁴ Član 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 61/04. Tužilaštvo je nezavisna institucija. U skladu s tim, Posebni odjel za ratne zločine je neovisan od Odjela za ratne zločine pri Državnom sudu.

³⁵ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 28. septembra 2005.; Izvještaj o napretku, str. 49.

³⁶ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 28. novembra 2005. Glavni tužilac Državnog suda nije ni u jednom timu. Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 19. januara 2006.

³⁷ Ibid.

³⁸ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa bivšim uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 18. oktobra 2005.; e-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 28. novembra 2005. U praksi su te nadležnosti zajedničke.

³⁹ Izvještaj o napretku, str. 49.

⁴⁰ Ibid., str. 17-18.

⁴¹ Član 2(1) Zakona o ustupanju predmeta.

tačaka iz optužnice, ali nove tačke je u optužnicu moguće dodati.⁴² Odjel za ratne zločine potvrđuje optužnicu u vezi sa dodatnim tačkama optužnice.⁴³ Vremenski period potreban za ovu proceduru nije zakonski utvrđen, te se razlikuje od slučaja do slučaja. U predmetu Stanković Odjel za ratne zločine je tužiocu dao početni period od četrdeset dana za prilagođavanje optužnice, s tim da je taj rok produžen za petnaest dana.⁴⁴

U okviru postupka prijenosa predmeta, Međunarodni tribunal zadržava mogućnost poništenja naredbe o ustupanju predmeta prije nego što je optuženi osuđen ili oslobođen optužbi, ukoliko postoji zabrinutost u pogledu vođenja postupka u Bosni i Hercegovini.⁴⁵ Ovo podrazumijeva zabrinutost u pogledu pokazane spremnosti nadležnih organa da vrijedno rade na krivičnom gonjenju u svakom predmetu, ili njihovu sposobnost da provedu pravično suđenje.⁴⁶ Rezidualno diskreciono pravo Međunarodnog tribunala na ukidanje odluke o prijenosu predmeta stoga predstavlja dodatni stimulans da se u procesuiranju predmeta postupa pravično i djelotvorno, te svaki postupak čini provjerom kapaciteta Odjela za ratne zločine.

Kao što je to navedeno u gornjem tekstu, Odjel za ratne zločine također ima nadležnost i za suđenje u predmetima odobrenim za procesuiranje prema «Pravilima puta» za koje se smatra da su «visoko osjetljivi». Tu spadaju svi predmeti koje je Jedinica za Pravila puta pri Haškom tribunalu prenijela na Odjel za ratne zločine prije zatvaranja dana 1. oktobra 2004. godine, te svi predmeti ratnih zločina koji su pokrenuti nakon tog datuma. U pogledu predmeta koji su prenijeti sa Haškog tribunala, prva faza procesa selekcije podrazumijeva pregled od strane tužilaca Posebnog odjela za ratne zločine svih predmeta kojima je Jedinica za Pravila puta pri Haškom tribunalu dala oznaku «A» (što znači da postoji dovoljno dokaza za postupanje u postupku). Ovi slučajevi su pregledani u smislu materijalnog i procesnog prava u skladu sa Orijentacionim kriterijima za osjetljive predmete odobrene u skladu s «Pravilima puta», te sa Pravilnikom o pregledu predmeta ratnih zločina da bi se utvrdilo koji su predmeti «visoko osjetljivi».⁴⁷ Do oktobra 2005.

⁴² Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁴³ Član 2(2) Zakona o ustupanju predmeta.

⁴⁴ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 28. novembra 2005.

⁴⁵ Pravilo 11 bis (F), Pravilnika o postupku i dokazima. Glavna tužiteljica Haškog tribunala je sklopila sporazum sa OSCE-om u skladu sa svojim ovlaštenjima prema Pravilu 11 bis (D)(iv) o praćenju suđenja u predmetima koja su ustupljena prema Pravilu 11 bis u Bosni. Sporazum je zaključen 19. maja 2005. Za daljnje informacije o Sporazumu vidi http://www.osce.org/documents/pdf_documents/2005/05/14401-1.pdf.

⁴⁶ Tužilac protiv Radovana Stankovića, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet.: IT-96-23/2-PT bis.1, odluka prema Pravilu 11 bis o ustupanju predmeta prema Pravilu 11 bis, (sudsko vijeće), 17. maj 2005. stav 93.

⁴⁷ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005. Kriteriji i procedura za pregled također se odnose i na predmete koji su pred domaćim sudovima pokrenuti nakon 1. oktobra 2004.

godine od predmeta u kojima je krivično gonjenje odobrila Jedinica za Pravila puta pri Haškom tribunalu 202 «vrlo osjetljiva» su prenijeta u nadležnost Odjela za ratne zločine.⁴⁸

Međutim, neće se suditi u svim tim predmetima. Određeni broj predmeta koji nose oznaku «A» pokrenuti su u toku rata, u vrijeme kada je postojao ograničen kapacitet vođenja istraga. U skladu s tim, službenici Međunarodnog tribunala su te slučajeve svrstali u kategoriju «A» na osnovu preliminarnih ocjena osnovane sumnje.⁴⁹ Tužilac u Posebnom djelu za ratne zločine sada mora ocijeniti mogućnost provođenja dodatnih istražnih radnji u tim predmetima da bi utvrdio da li je moguće pokrenuti krivično gonjenje.⁵⁰ Ovaj proces može biti zakompliciran poteškoćama u pronalazaženju svjedoka koji su se možda preselili drugdje poslije rata, te u nekim slučajevima namjernim izbjegavanjem od strane osumnjičenih kako bi izbjegli hapšenje.⁵¹ (O ovome se kratko govori u daljnjem tekstu, u dijelu D.2 ovog Poglavlja, o regionalnoj saradnji).

B. Napredak u pravcu djelotvornog krivičnog gonjenja

Iako je Posebni odjel za ratne zločine tek nedavno uspostavljen, znatan napredak je postignut u izgradnji njegovih čvrstih temelja radi djelotvornog krivičnog gonjenja. Postojeći aranžman međunarodnih i domaćih tužilaca u svakom timu smatra se dobrom metodom za domaće tužioce kako bi mogli povećati znanje o primjeni međunarodnih instrumenata, kao što je Evropska konvencija o ljudskim pravima, te osigurati poštivanje međunarodnih standarda.⁵² Uloga međunarodnog osoblja u doprinošenju razvoju kapaciteta domaćih pravnih stručnjaka posebno je važna u svjetlu brojnosti i kompleksnosti predmeta ratnih zločina, te paralelno s tim nedavne reforme bosanskog Zakona o krivičnom postupku prema kojem je krivičnopravni sistem u Bosni i Hercegovini postao u većoj mjeri adversarni.⁵³

Odsjek za podršku tužilaštvu je organizaciji Human Rights Watch prenio svoju opredijeljenost ka organiziranju osnovne obuke i za domaće i za međunarodne tužioce.⁵⁴

⁴⁸ Izvještaj o napretku, str. 49.

⁴⁹ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005. Utvrđivanje osnovane sumnje znači da postoji velika mogućnost da je osoba počinila zločin. Međutim, ovo ne znači da postoji dovoljno dokaza za podizanje optužnice.

⁵⁰ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁵¹ Izvještaj OSCE-a o suđenjima u predmetima ratnih zločina, str. 13; Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁵² Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁵³ Naprimjer, u prethodnom sistemu je istraga bila u nadležnosti istražnog sudije, a sada je u nadležnosti tužioca i policije.

⁵⁴ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela ratne zločine, Sarajevo, 28. septembra 2005.

Održano je nekoliko obuka za tužioce na relevantne teme, kao što su međunarodno humanitarno pravo, Ženevske konvencije, zagovaranje ljudskih prava u kontekstu sudskih procesa. Dodatna obuka je planirana na temu istraga ratnih zločina, pravne i političke strukture u BiH, informacione tehnologije i medija. Također je planirana dodatna obuka na temu zagovaranja ljudskih prava u kontekstu sudskih postupaka.⁵⁵ Human Rights Watch pozdravlja inicijative čiji je cilj jačanje kapaciteta domaćih profesionalaca. Promoviranje kapaciteta domaćih tužilaca potrebnog za postupanje u predmetima ratnih zločina putem formalne obuke neophodna je komponenta osiguranja djelotvornog krivičnog gonjenja počinitelja ratnih zločina i dugo nakon odlaska međunarodnog osoblja.

Uprkos znatnom napretku postignutom u stvaranju čvrstih osnova za provođenje krivičnih gonjenja, Human Rights Watch ipak smatra da postoje znatni nedostaci resursa koji bi mogli spriječiti Poseban odjel za ratne zločine da djelotvorno krivično goni počinitelje ratnih zločina. Ta pitanja su detaljnije obrađena u daljnjem tekstu.

C. Nedostaci resursa

1. Tužioc

Kao što je navedeno u gornjem tekstu, među postojećim predmetima pred Posebnim odjelom za ratne zločine nalaze se i 202 «visoko osjetljiva» predmeta⁵⁶ i dva predmeta koja je Međunarodni tribunal ustupio u skladu s Pravilom 11 *bis*. Osim toga, tu su i predmeti ratnih zločina koji se sada pokreću u Bosni, u kojima je potrebno provesti istragu i pripremiti predmete za krivično gonjenje. I postojeći i bivši zaposlenici Posebnog odjela za ratne zločine izrazili su zabrinutost organizaciji Human Rights Watch u pogledu sposobnosti da se adekvatno riješe svi slučajevi s obzirom na postojeći broj zaposlenika (to jeste, pet međunarodnih tužilaca, jedan međunarodni vršitelj dužnosti tužioca i osam bosanskih tužilaca – vidi gornji tekst).⁵⁷

U nedavno objavljenom izvještaju o masakru u Srebrenici navode se imena preko 17.000 bosanskih Srba u vojnim, policijskim formacijama i na funkcijama koji su bili uključeni u

⁵⁵ Izvještaj o napretku, str. 51.

⁵⁶ U ovaj broj možda spada i onih 28 predmeta u Odjelu II koji su spremni za krivično gonjenje.

⁵⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa bivšim uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 18. oktobra 2005; e-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra i 14. novembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa Joannom Korner, bivšom uposlenicom Posebnog odjela za ratne zločine i Tužilaštva u Hagu, London, 7. decembra 2005. U ovoj ranoj fazi nije još uvijek jasno koliko će osumnjičenih biti locirano da bi im se sudilo. Ipak, još uvijek je potrebno znatno vremena posvetiti pripremi i istragama prije donošenja odluke o procesuiranju.

vršenje ubistava.⁵⁸ Iako će se vjerovatno samo mali broj naći pred Odjelom za ratne zločine, Human Rights Watch je zabrinut da s obzirom da su resursi već povećani da bi se riješili postojeći predmeti, Posebni odjel za ratne zločine neće biti u mogućnosti krivično goniti nijedan novi slučaj ratnog zločina.

Osim toga, ako dođe do novih slučajeva i ukoliko se donese odluka o daljnjem postupanju po istima bez ikakvog povećanja resursa, to bi se moglo negativno odraziti na postojeće predmete. U krajnjoj liniji, povećanje broja predmeta bez paralelnog povećanja postojećih resursa koji su na raspolaganju tužilaštvu moglo bi dovesti do još većeg odlaganja suđenja.⁵⁹ Prekomjerna odlaganja početka krivičnog gonjenja u predmetima u kojima žrtve i svjedoci stare moglo bi štetno utjecati na količinu i kvalitet dokaza za suđenje. Osim toga, što je duži period do suđenja, veća je opasnost da svjedoci neće biti u stanju sjetiti se bitnih činjenica u toku svjedočenja.

Krivično gonjenje u postojećim predmetima na djelotvoran i brz način još više dobija na značaju s obzirom da prema bosanskom zakonu maksimalna dužina trajanja pritvora optuženog nakon potvrde optužnice je godinu dana, i taj period se ne može produžiti.⁶⁰ Prva suđenja mogu biti usporena rješavanjem novih pravnih pitanja. Ukoliko je postupak dalje usporen ograničenim resursima tužilaštva, što dovodi do toga da suđenje traje duže od godinu dana prije izricanja presude, optuženi se može pustiti na slobodu i u visoko osjetljivim predmetima ratnih zločina prije nego što se suđenje okonča.

Bez obzira na strategiju tranzicije Odjela za ratne zločine koja predviđa da većina međunarodnih tužilaca napusti tužilaštvo do kraja 2007. godine, Human Rights Watch je informiran da se nastoji uposliti dodatni broj međunarodnih tužilaca koji bi radio na postojećim predmetima.⁶¹ Mi podržavamo takva nastojanja i apeliramo na Ured registrara da vodi računa o tome da ta radna mjesta budu adekvatno finansirana kako bi se privukli i zadržali kvalificirani tužioci u Posebnom odjelu za ratne zločine. U slučaju da postoji znatan broj dodatnih predmeta u porastu, bilo na osnovu gore pomenutog izvještaja o Srebrenici ili na nekim drugim osnovama, Registrar treba osigurati dodatna budžetska sredstva potrebna za zapošljavanje međunarodnih i domaćih tužilaca prema potrebi. Apeliramo na međunarodnu zajednicu da obezbijedi sredstva potrebna u tu svrhu.

⁵⁸ Nicholas Wood, "More Prosecutions Likely to Stem from New Srebrenica Report" (Nova krivična gonjenja vjerovatna na osnovu Izvještaja o Srebrenici), *New York Times*, 6. oktobra 2005.

⁵⁹ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 14. novembra 2005.

⁶⁰ Član 137. Zakona o krivičnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 3/03/ 32/03/ 36/03, 26/04, 63/04, 13/05 [u daljnjem tekstu "Zakon o krivičnom postupku"].

⁶¹ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine sHuman Rights Watchu, Sarajevo, 28. novembra 2005.

2. Istražitelji

Kompetentna istraga u toku svih faza pripreme predmeta i postupka vrlo je bitna za djelotvornost krivičnog gonjenja, posebno u složenim predmetima ratnih zločina. Istražitelji mogu pomoći tužiocima u filtriranju ili dopuni spiskova osumnjičenih, provjeravanju indicija, razgovoru sa potencijalnim svjedocima, i uspostavljanju konteksta u kojem su zločini počinjeni. Prema bosanskom zakonu, tužioci imaju pravo usmjeravati aktivnosti «ovlaštenih organa», prije svega organa za provođenje zakona, u toku istrage.⁶² U skladu s tim, prema bosanskom zakonu samo «ovlašteni službenici» mogu preduzimati bitne istražne radnje, kao što je izvršenje naloga za pretres, kako bi pomogli tužiocu.⁶³

U Posebnom odjelu za ratne zločine u svaki tužilački tim dodijeljeno je po jedno stručno lice zaduženo za utvrđivanje istražnog plana sa tačnim mjerama koje je potrebno preduzeti u pogledu svakog predmeta u nadležnosti datog tima.⁶⁴ Međutim, kako se ta stručna lica ne smatraju «ovlaštenim», oni ne mogu provoditi istražne radnje koje preporuča, što znači da moraju ostvariti kontakt sa drugim organima provođenja zakona koji će provesti u djelo njihove zahtjeve.⁶⁵ Ključno tijelo koje je ovlašteno da provodi istrage je Jedinica za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA).

Kao domaća agencija za provođenje zakona koja se isključivo bavi istragama ratnih zločina, Jedinica za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu ima potencijal potreban za pružanje znatne pomoći Posebnom odjelu za ratne zločine, kao i samim tužiocima kantonalnih odnosno okružnih tužilaštava, i to na dugoročnoj i održivoj osnovi. Poseban odjel za ratne zločine i Jedinica za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu potpisali su dana 12. oktobra 2005. godine Memorandum o razumijevanju kojim su se dogovorili o osnovama saradnje.⁶⁶ Prema Memorandumu, Posebnom odjelu za ratne zločine će se dodijeliti određeni broj istražitelja Jedinice za ratne zločine isključivo u svrhu vođenja istraga. Istražitelji iz Jedinice za ratne zločine će dobiti potreban prostor i opremu koju će im obezbijediti Poseban odjel za ratne zločine. Njihovo imenovanje u Poseban odjel za ratne zločine, međutim, ne isključuje pomoć od

⁶² Član 20(g) i 35(2) Zakona o krivičnom postupku.

⁶³ Član 60 i 61 Zakona o krivičnom postupku.

⁶⁴ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁶⁵ Ibid. Postoji inicijativa da se izmijeni bosanski zakon tako da i te službene osobe budu kategorisane kao "ovlaštene službene osobe" sa ovlaštenjem da zvanično provode istragu. Time bi se mogla povećati sposobnost istraživanja tužilaca u Posebnom odjelu za ratne zločine u određenoj mjeri. Međutim, u vrijeme pisanja izvještaja, izmjene još uvijek nisu usvojene.

⁶⁶ Vidi "Memorandum o razumijevanju između Državne agencije za istrage i zaštitu i Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saradnji u oblasti krivičnih istraga o povredama međunarodnog humanitarnog prava", potpisan 12. oktobra 2005 (kopija kod Human Rights Watcha).

strane drugih službenika Jedinice za ratne zločine.⁶⁷ Trenutno je sedam službenika Jedinice za ratne zločine dodijeljeno Posebnom odjelu za ratne zločine, po jedan u svaki regionalni tim i dva u tim za Srebrenicu.⁶⁸

Međutim, postojeći manjak kadra podriva sposobnost Jedinice za ratne zločine da efikasno provodi istrage: trenutno Jedinica za ratne zločine operira sa svega 50 posto od predviđenog kapaciteta.⁶⁹ Osnovni faktor koji se nalazi iza ovog manjka osoblja izgleda da leži u postojećoj strategiji zapošljavanja prema kojoj službenici Jedinice za ratne zločine moraju imati visoku stručnu spremnu i najmanje tri godine odgovarajućeg radnog iskustva. Ovi kriteriji su znatno stroži nego kriteriji postavljeni za službenike unutrašnjih poslova na entitetskom nivou, što je shvatljivo s obzirom na osjetljive predmete, s tim da uposlenici Jedinice za ratne zločine nisu plaćeni ništa više od policije. Stoga nema mnogo razloga za motiviranost za rad u Jedinici za ratne zločine, posebno u svjetlu većih poteškoća i eventualnih opasnosti koje prate istrage ratnih zločina.⁷⁰

Jedinica za ratne zločine također nailazi i na problem nedostatka opreme. Naprimjer, Jedinica nema vlastiti siguran faks.⁷¹ Do kraja septembra 2005. godine Jedinici za ratne zločine je dodijeljeno samo jedno vozilo za upotrebu u cijeloj Jedinici u svrhu vođenja istraga. Terenski obilasci se stoga moraju provoditi tako što službenici posuđuju druga službena vozila ili pak koriste privatna.⁷² Policijska misija Evropske unije Jedinici posuđuje svoja vozila kad god je to moguće, s tim da su i njeni resursi ograničeni.⁷³

Human Rights Watch pozdravlja gore pomenuti Memorandum o razumijevanju potpisan između Posebnog odjela za ratne zločine i Jedinice za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i podstiče njegovo brzo i kompletno provođenje da bi se poboljšala saradnja između Jedinice za ratne zločine i tužilaca pri Posebnom odjelu za ratne zločine. Bliska saradnja između istražitelja i tužilaca ide u pravcu izgradnje povjerenja u provođenju kompleksnih i dugih istraga, čime se opet podstiče razmjena informacija i povećava kvalitet istraga u osjetljivim predmetima ratnih zločina.

⁶⁷ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 28. novembra 2005.

⁶⁸ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁶⁹ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁷⁰ Intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁷¹ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁷² Intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁷³ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 30. novembra 2005.

Međutim, činjenica i dalje ostaje da je u Jedinici za ratne zločine situacija u vezi s brojem zaposlenih i finansijskim sredstvima alarmantna. Dodjela sedam istražitelja Jedinice za ratne zločine kao ispomoć Posebnom odjelu za ratne zločine, iako bitan prvi korak, ipak je u smislu efikasnosti ograničen s obzirom na broj slučajeva u kojima je istraga potrebna. Osim toga, Jedinica za ratne zločine mora pružiti i pomoć u istragama koje se vode u okviru kantonalnih odnosno okružnih tužilaštava⁷⁴, što se ne može uraditi efikasno s obzirom na postojeće ograničenje resursa. Stoga bi bosanske vlasti trebale odrediti dodatne resurse Jedinici za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu kako bi raspolagala osnovnim resursima potrebnim za provođenje adekvatnih istraga. Ovo povećanje se treba odnositi i na kadrovske i materijalne resurse. Što se tiče kadra, bosanske vlasti bi trebale povećati plaće službenika Jedinice za ratne zločine kako bi osigurale da upražnjena radna mjesta budu odmah popunjena kvalificiranim kandidatima. U slučaju da dodatna finansijska pomoć bude potrebna za to, Human Rights Watch apelira na međunarodne donatore da obezbijede potrebna sredstva.

3. Prevođenje

Zvanični jezici na kojima se postupci pred Odjelom za ratne zločine pri Državnom sudu vode su bosanski, hrvatski i srpski (BHS).⁷⁵ Međutim, međunarodni suci i tužiocima mogu koristiti engleski jezik u bilo kojem sudskom postupku.⁷⁶ Osim toga, većina materijala koji dostavi Međunarodni tribunal u predmetima, osim onih koji podliježu Pravilu 11 *bis*, trebaju biti prevedeni. Zbog te činjenice, osim što omogućava verbalnu komunikaciju između domaćih i stranih tužilaca unutar i izvan sudskih postupaka, adekvatan kapacitet prevođenja omogućava blagovremeno prevođenje materijala na BHS i engleski.

Trenutno postoji sedam prevodilaca koji su dodijeljeni Posebnom odjelu za ratne zločine – jedan prevodilac je dodijeljen svakom tužilačkom timu i jedan je «deteći» koji pruža dodatnu pomoć prema potrebi.⁷⁷ Tužilački timovi također mogu koristiti usluge prevodilačke jedinice pri Uredu registrara u kojem radi trideset jedan prevodilac, prema podacima od oktobra 2005. godine.⁷⁸ Međutim, ti prevodioci također vrše prevođenje i za Odjel za organizirani kriminal i u svim postupcima pred sudom, kada je potrebno

⁷⁴ Do kraja septembra 2005. Jedinica za ratne zločine pri SIPA-i je zaprimila ukupno dvadeset tri zahtjeva od tužilaca u kantonalnim i okružnim tužilaštvima. Intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom SIPA-e, Sarajevo, 27. septembra 2005.

⁷⁵ Član 8(1), Zakona o krivičnom postupku.

⁷⁶ Izvještaj o napretku, str. 42.

⁷⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁷⁸ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra 2005.; telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

najmanje dva prevodioca po suđenju u toku jednog dana.⁷⁹ Stoga je pomoć ove jedinice tužilačkim timovima ograničena.⁸⁰

Human Rights Watch je informiran da postojeći kapacitet za efikasno prevođenje znatnih količina materijala u predmetima ratnih zločina nije dovoljan.⁸¹ Ovaj problem je posebno akutan u vezi s materijalima i dokazima koje obezbjeđuje Tužilaštvo Haškog tribunala u onim haškim predmetima onih koji nisu prenijeti prema Pravilu 11 *bis*; Tužilaštvo Haškog tribunala u tim predmetima treba obezbijediti samo već urađene prijevode⁸² što znači da prevodioci Posebnog odjela za ratne zločine i Ureda registrara moraju obaviti sve dodatne prijevode. Vrijeme koje je potrebno za adekvatan prijevod čak i relativno kratkog dokumenta može biti znatno.⁸³

Efikasni i precizni prijevodi vrlo su bitni za Tužilaštvo da bi se kvalitetno pripremio za suđenje. Brz pristup kvalitetnim prijevodima također je od pomoći tužiocima prilikom izvršenja svoje obaveze upoznavanja odbrane sa materijalom. U skladu s tim Human Rights Watch apelira na Ured registrara da Posebnom odjelu za ratne zločine obezbijedi jezičku podršku kako bi se osigurali blagovremeni i precizni prijevodi materijala optužbe. Ako su potrebna dodatna budžetska sredstva, Human Rights Watch apelira na donatorsku zajednicu da obezbijedi potrebna sredstva.

D. Saradnja sa Odjelom za ratne zločine

Poseban odjel za ratne zločine oslanja se uveliko na saradnju Tužilaštva sa Haškim tribunalom, kao i državama u regionu. Takva saradnja obuhvata prikupljanje dokaza i u pogledu država u regionu ona se može proširiti na lociranje optuženih, njihovo hapšenje i suđenje. Djelatnici Međunarodnog tribunala i nadležni organi Bosne, Hrvatske i Srbije i Crne Gore preduzeli su korake u pravcu unapređenja saradnje kako bi se olakšalo krivično gonjenje osumnjičenih počinitelja ratnih zločina u toku sukoba u Bosni i Hercegovini. Međutim, još uvijek postoje neke prepreke, posebno u pogledu regionalne saradnje koja bi mogla stajati na putu efikasnom krivičnom gonjenju te stoga zahtijeva pažnju. Ovi faktori su detaljnije objašnjeni u daljnjem tekstu.

⁷⁹ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra 2005.

⁸⁰ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁸¹ E-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra 2005 i 14. novembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa bivšim uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 18. oktobra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁸² E-mail Posebnog odjela ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 21. oktobra 2005.

⁸³ Ibid.

1. Saradnja sa Međunarodnim tribunalom

Različiti ali međusobno povezani mandati Međunarodnog tribunala i Odjela za ratne zločine da se pred lice pravde izvedu počinitelji ratnih zločina u Bosni i Hercegovini čine vrlo bitnom saradnju između te dvije institucije u pogledu razmjene dokaza. Ova saradnja je temeljna komponenta predmeta koja podliježu pod Pravilo 11 *bis* koji su prenijeti sa Haškog tribunala na Odjel za ratne zločine i većeg broja predmeta ratnih zločina koji su pokrenuti u BiH. Naprimjer, može postojati svjedok čija je izjava i/ili svjedočenje relevantno kako za postupak pred Međunarodnim tribunalom tako i za postupak pred Odjelom za ratne zločine. Može se desiti da izjava svjedoka pred Međunarodnim tribunalom ne bude konsistentna u odnosu na izjavu koju je dao u postupku pred Odjelom za ratne zločine. Potencijalni efekat takvih razlika na kredibilnost svjedoka može utjecati na ishod suđenja.

Prijenos informacija i dokaza da bi se olakšao proces krivičnog gonjenja pred domaćim sudovima u nadležnosti je određenih djelatnika Ureda registrara i Tužilaštva Međunarodnog tribunala. Osnovni prioritet tih službenika je da pruže pomoć Tužiocu u pripremi potrebnog materijala za prienos predmeta na domaće pravosuđe prema Pravilu 11 *bis*.⁸⁴ Materijal koji se smatra potrebnim obuhvata cjelokupan materijal sa osnovnim informacijama, informacije vezane za prethodni postupak, spisak svjedoka i dokaznog materijala i dokumentovanih dokaza i predmeta.⁸⁵ Samo u predmetu Stanković preko 14.000 stranica dokumentacije je prebačeno sa Međunarodnog tribunala u Poseban odjel za ratne zločine.⁸⁶

Tužiocu Posebnog odjela za ratne zločine također mogu Međunarodnom tribunalu uputiti zahtjev za dokazima. Ovisno o prirodi traženih informacija, takvi zahtjevi su upućuju na ime posebnih službenika bilo u Uredu registrara ili u Tužilaštvu Haškog tribunala. Naprimjer, zahtjevi za transkriptima se upućuju Uredu registrara. Nadležni službenik u Uredu registrara pregleda transkripte i uklanja sve povjerljive informacije

⁸⁴ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa Joannom Korner, bivšom uposlenicom Posebnog odjela za ratne zločine i Tužilaštva u Hagu, London, 7. decembra 2005; e-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 15. decembra 2005.

⁸⁵ Tužilac protiv Radovana Stankovića, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet.: IT-96-23/2-PT bis.1, odluka prema Pravilu 11 *bis* o ustupanju predmeta prema Pravilu 11 *bis*, (sudsko vijeće), 17. maj 2005. stav 71; Pravilo 11 *bis* (D)(iii).

⁸⁶ Balkan Investigative Reporting Network, Balkan Insight (Balkanska istraživačka mreža, Uvid u Balkan) "Obračanje Carle Del Ponte, glavne tužiteljice Međunarodnog krivičnog tribunala za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije", 15. novembar 2005. [na internetu] http://www.birn.eu.com/insight_08_3_eng.php (otvoreno 15. novembra 2005) [u daljnjem tekstu "Obračanje glavne tužiteljice"]; e-mail Posebnog odjela za ratne zločine Human Rights Watchu, Sarajevo, 10. oktobra 2005.

prije nego što ih dostavi tužiocu u Posebnom odjelu za ratne zločine.⁸⁷ Zahtjevi za dokazima u vezi sa zaštićenim svjedocima dostavljaju se direktno Tužilaštvu Haškog tribunala, koji kasnije može dostaviti zahtjev tribunalu da promijeni zaštitne mjere.⁸⁸ Od novembra Tužilaštvo Haškog tribunala je odgovorilo na trideset četiri zahtjeva od tužilaca iz Posebnog odjela za ratne zločine dostavljenih u toku 2005. godine.⁸⁹ Osim postupanja po zahtjevima upućenih od strane Posebnog odjela za ratne zločine, osoblje iz Ureda registrara i Tužilaštva pri tribunalu postupaju po zahtjevima koje zaprimaju od kantonalnih i okružnih sudova u BiH, kao i iz Hrvatske i Srbije i Crne Gore.

Međutim, potrebno je neko vrijeme da bi se postupilo po zahtjevima za povjerljivim informacijama koje u nekim slučajevima može potrajati.⁹⁰ Prema izjavi jednog službenika Međunarodnog tribunala dužina vremena potrebnog za postupanje po zahtjevu tužioca iz Posebnog odjela za ratne zločine prvenstveno zavisi o vrsti zahtjeva.⁹¹ Naprimjer, nekad je potrebno do mjesec dana da bi tribunal donio odluku po zahtjevu za promjenom zaštitne mjere. Osim toga, da bi se objavila izjava svjedoka pred Međunarodnim tribunalom, potrebno je dobiti pristanak tog svjedoka. To može duže potrajati, ovisno o tome da li je svjedoka moguće locirati.⁹²

Human Rights Watch je također obaviješten o zabrinutosti da nije dovoljan broj službenika imenovan za blagovremeno postupanje po zahtjevima za povjerljivim informacijama koje dostavlja Poseban odjel za ratne zločine, kantonalni i okružni sudovi, kao i nadležna tijela iz Hrvatske i Srbije i Crne Gore.⁹³ U tom pogledu službenik Međunarodnog tribunala je rekao Human Rights Watchu da je u toku imenovanje dodatnog broja osoblja u haškom Tužilaštvu koji će postupati po zahtjevima kako se njihov broj bude povećavao.⁹⁴ Blagovremena razmjena dokaza i informacija između

⁸⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁸⁸ Ibid. U ovom smislu advokati u Bosni mogu podnijeti zahtjev direktno haškom Tužilaštvu za izmjenu zaštitne mjere. Vidi Tužilac protiv Gojka Jankovića, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet br: IT-96-23/2-AR11bis.2, Odluka o ustupanju prema Pravilu 11 *bis* (apelaciono vijeće), 15. novembra 2005, stav 51. Međutim, zahtjev prema odbrani da uputi zahtjev Tužilaštvu da dostavi takav zahtjev u svoje ime može biti problematičan jer tada odbrana treba otkriti svoju strategiju istrage i/ili procesa.

⁸⁹ E-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 15. decembra 2005.

⁹⁰ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa bivšim uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 18. oktobra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 30. novembra 2005.

⁹¹ E-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 15. decembra 2005.

⁹² Ibid.

⁹³ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 30. novembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa Joannom Komer, bivšom uposlenicom Posebnog odjela za ratne zločine i Tužilaštva u Hagu, London, 7. decembra 2005.

⁹⁴ E-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 15. decembra 2005.

Haškog tribunala i Bosne i Hercegovine vrlo je bitna za promoviranje efikasnog krivičnog gonjenja. Stoga Human Rights Watch očekuje od Međunarodnog tribunala da će osigurati postupanje po zahtjevima za informacijama i dokazima što efikasnije.

Human Rights Watch je upoznat i sa drugim nastojanjima da se poboljša pristup informacijama koje nisu povjerljivog karaktera a u posjedu Međunarodnog tribunala. Svaki tužilački tim u Posebnom odjelu za ratne zločine dobio je šifru za pristup stranici Međunarodnog tribunala pod nazivom Evidence Disclosure Suite (EDS).⁹⁵ Ova baza podataka se koristi za otkrivanje dokaza odbrani pred Međunarodnim tribunalom.⁹⁶ Osim toga, dat je prijedlog da se obezbijedi pristup pravosudnoj bazi podataka (Judicial database – JDB)⁹⁷. Ovim bi se omogućilo traganje za presudama, odlukama i naredbama koje je izdao Međunarodni tribunal. Human Rights Watch pozdravlja ove inicijative za poboljšanjem pristupa materijalu Međunarodnog tribunala.

Memorandum o razumijevanju kojim se ozvaničava saradnja između Tužilaštva Haškog tribunala i Posebnog odjela za ratne zločine potpisan je 2. septembra 2005.⁹⁸ Trenutno je u izradi drugi Memorandum o razumijevanju kojim će se detaljnije regulirati obim saradnje među ovim institucijama.⁹⁹

2. Regionalna saradnja

Osim što je prouzrokovao masovno raseljavanje unutar zemlje, sukob u Bosni je prouzrokovao i odlazak velikog broja ljudi iz zemlje. Određeni broj predmeta ratnih zločina kojima će se suditi pred Odjelom za ratne zločine obuhvata žrtve, svjedoke, osumnjičene ili optužene koji su se preselili u druge zemlje na prostoru bivše Jugoslavije, to jeste u Hrvatsku ili u Srbiju i Crnu Goru. Za razliku od Međunarodnog tribunala, koji je formiran u skladu sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, Odjel za ratne zločine nema ovlasti prema Poglavlju VII iz Rezolucije Ujedinjenih naroda da zahtijeva saradnju. Stoga, djelotvorno krivično gonjenje u takvim predmetima uveliko se oslanja

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Obračanje glavne tužiteljice.

⁹⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005; e-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 14. decembra 2005.

⁹⁸ Obračanje glavne tužiteljice; e-mail Međunarodnog tribunala Human Rights Watchu, Hag, 15. decembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

⁹⁹ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 30. novembra 2005.

na volju nadležnih organa u drugim državama da sarađuju u potvrdi navoda, iznalaženju dokaza i u nekim slučajevima hapšenju i/ili suđenju počiniteljima.¹⁰⁰

Dešavaju se pozitivne stvari u pravcu promoviranja regionalne saradnje u predmetima ratnih zločina. Bosanski organi vlasti su dana 30. aprila 2004. godine potpisali Evropsku konvenciju o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima koja je u Bosni stupila na snagu 24. jula 2005. godine.¹⁰¹ Osim toga, Posebni odjel za ratne zločine sklopio je sporazume sa organima u Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori za jačanje saradnje među tužiocima.¹⁰² Također se nastoji postići regionalni sporazum između Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije i Albanije.¹⁰³ Odjel za ratne zločine je nedavno po prvi put uspostavio video link sa sudom u Beogradu gdje se sudi šestorici bosanskih Srba za ratne zločine počinjene nad Bošnjacima u Bosni 1992. godine.¹⁰⁴ Očekuje se da će video link biti od pomoći u uzimanju izjava od svjedoka iz Bosne i Hercegovine u tom procesu.¹⁰⁵

Međutim, tužioci se i dalje suočavaju sa poteškoćama u pogledu počinitelja koji žive kao državljani zemalja koje ne dozvoljavaju ekstradiciju njihovih državljana. U nekim slučajevima, optuženi počinitelji su možda dobili državljanstvo tih zemalja poslije rata u

¹⁰⁰ Obaveza država da krivično gone slučajeve teških povreda međunarodnog humanitarnog prava je navedena u svakoj Ženevskoj konvenciji. Posebno vidjeti član 49. Konvencije (I) za poboljšanje stanja ranjenih i bolesnih u oružanim sukobima na terenu; član 50. Konvencije (II) za poboljšanje stanja ranjenih, bolesnih i članova broda koji je doživio brodolom u oružanim sukobima na moru; član 129. Konvencije (III) o postupanju sa ratnim zarobljenicima; član 146. Konvencije (IV) o zaštiti civila u ratu.

¹⁰¹ Evropska konvencija o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima, E.T.S. br. 030, stupila je na snagu 12. juna 1962. Konvencija je stupila na snagu u Hrvatskoj i u Srbiji i Crnoj Gori 5. avgusta 1999. odnosno 29. decembra 2002.

¹⁰² Protokol o saglasnosti u ostvarivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala potpisan između Glavnog odjetništva Republike Hrvatske i Državnog tužilaštva Republike Bosne i Hercegovine; Protokol o saglasnosti u ostvarivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala, potpisan između Glavnog državnog tužilaštva Republike Crne Gore i Državnog tužilaštva Republike Bosne i Hercegovine; Protokol o saglasnosti u ostvarivanju međusobne saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala, potpisan između Republičkog tužilaštva Republike Srbije i Državnog tužilaštva Republike Bosne i Hercegovine (kopije svih protokola kod Human Rights Watcha).

¹⁰³ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, 30. novembra 2005. Iako se predviđa jedan sporazum, moguće je, umesto toga, da će se pregovarati o zasebnim sporazumima između Bosne i drugih država. Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 19. januara 2006.

¹⁰⁴ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Odjela za ratne zločine, 6. decembra 2005. Također vidi "Tužilaštvo Bosne i Hercegovine priprema nove optužnice", B92 Info (Beograd), 1. decembar 2005, [na internetu] http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2005&mm=12&dd=01&nav_id=181602&nav_category=64 (konsultirano 2. decembra 2005).

¹⁰⁵ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa uposlenikom Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 19. januara 2006.

nastojanju da iskoriste tu zabranu i izbjegnu krivično gonjenje.¹⁰⁶ Zabrana ekstradicije državljana je zagantirana Ustavom Hrvatske i ustavnim odredbama u Srbiji i Crnoj Gori.

Prema postojećem zakonodavnom okviru u Bosni i Hercegovini, možda je moguće ustupiti predmete u kojima počinitelji žive u drugim zemljama relevantnim organima u tim zemljama u svrhu krivičnog gonjenja. U tom pogledu, a u skladu sa Evropskom konvencijom o ekstradiciji, država koja ne dozvoljava ekstradiciju svojih državljana obavezna je dostaviti predmet svojim nadležnim organima kako bi se pokrenuo postupak ako postoje dokazi, pod uslovom da je zahtjev dostavljen od strane države koja traži ekstradiciju.¹⁰⁷ Međutim, prema bosanskim zakonskim propisima nije moguće ustupiti predmet u slučaju da je počinjeno djelo kažnjivo kaznom zatvora u trajanju preko deset godina zatvora.¹⁰⁸ U skladu s tim, svega ograničen broj predmeta ratnih zločina može se prenijeti u nadležnost druge zemlje.¹⁰⁹

Human Rights Watch apelira na bosanske vlasti da preduzmu mjere za izvođenje pred lice pravde onih počinitelja ratnih zločina koji su kažnjivi kaznom zatvora u trajanju od preko deset godina, kad optuženi živi izvan BiH. Kratkoročno, Human Rights Watch apelira na nadležne organe u BiH da izmijene bosanski zakon kako bi se omogućio transfer postupka u svim predmetima ratnih zločina, pod uvjetim da se neće izricati smrtna kazna optuženom. Nadležni organi u Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori trebaju pružiti pomoć pri davanju specifičnih garancija za omogućavanje učešća svjedoka iz BiH u postupku. Ovo bi moglo, naprimjer, uključiti mogućnost da svjedoci daju iskaze

¹⁰⁶ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 28. septembra 2005. Vidi također Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, "Report on the follow-up to the OSCE-facilitated expert level meeting on inter-state cooperation in war crimes proceedings and the Trilateral Ministerial Conference on inter-state judicial cooperation in war crimes proceedings" (Izveštaj o nastavku rada nakon sastanka na nivou eksperata u organizaciji OSCE-a o međudržavnoj saradnji u predmetima ratnih zločina i Trilateralne ministarske konferencije o međudržavnoj pravosudnoj saradnji u predmetima ratnih zločina), Beč, 13. juni 2005, str. 2 (kopija kod Human Rights Watcha).

¹⁰⁷ Član 6(2) Evropske konvencije o ekstradiciji, E.T.S. br. 024, koja je stupila na snagu 18. aprila 1960. Evropska konvencija o ekstradiciji je stupila na snagu u Bosni, Hrvatskoj, i Srbiji i Crnoj Gori 24. jula 2005. odnosno 25. aprila 1995, odnosno 29. decembra 2002.

¹⁰⁸ Član 412(4) Zakona o krivičnom postupku.

¹⁰⁹ Naprimjer, prema Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 3/03 (u daljnjem tekstu "Krivični zakon"), zločin genocida (član 171), zločin protiv čovječnosti (član 172) i ratni zločin protiv civila (član 173) kažnjivi su kaznom zatvora u trajanju preko deset godina, zbog čega se ne mogu ustupiti drugim zemljama kada se postupak pokrene pred Odjelom za ratne zločine. Među djelima kažnjivim prema Krivičnom zakonu a mogu se na suđenje ustupiti drugim zemljama, su pripadnost grupi u cilju podsticanja pripreme genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina (član 176 (2)), pljačkanje ubijenih i ranjenih na ratištu (član 178), neopravdano odgađanje vraćanja ratnih zarobljenika (član 182) i uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika (član 183).

video linkom u svim predmetima prenijetim od strane bosanskih vlasti, kao naprimjer u gorepomenutom predmetu u kojem je suđenje u toku u Beogradu.

Dugoročno, međutim, Human Rights Watch apelira na organe u Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori da ukinu postojeću zabranu ekstradicije svojih državljana. Logisika održavanja direktne saradnje među nadležnim organima u slučajevima koji su prenijeti da bi se osiguralo pravično i djelotvorno suđenje može biti, u nekim slučajevima, vrlo kompleksna. Osim toga, suđenje u predmetima ratnih zločina u zemlji u kojoj je ratni zločin počinjen nudi važnu šansu žrtvama da vide da je pravda ostvarena.

IV. Odbrana

A. Pregled Odsjeka krivične odbrane

Za vladavinu prava je vrlo bitno osigurati pravično suđenje u skladu sa međunarodnim standardima. Temeljna komponenta pravičnog suđenja je princip jednakosti strana u postupku.¹¹⁰ Jednakost strana u postupku ne zahtijeva pod obavezno jednakost sredstava i resursa između optužbe i odbrane.¹¹¹ Ovaj princip, ustvari, znači da obje strane imaju pravo na potpunu jednakost tretmana kako uvjeti postupka ne bi «doveli optuženog nepravično u podređeni položaj».¹¹² U svjetlu znatnog međunarodnog prisustva u Posebnom odjelu za ratne zločine kako bi se omogućilo efikasno krivično gonjenje, poštivanje principa jednakosti strana u postupku zahtijeva sličan kapacitet da bi se pomoglo odbrani.

U skladu s tim, Odsjek krivične odbrane, koji je poznat kao OKO (bosanski akronim) stvoren je da bi se pružila pravna pomoć osumnjičenim i optuženim u predmetima ratnih zločina.¹¹³ Formiranje Odsjeka je bitan momenat za osiguranje jednakosti strana u postupku. Zaista, formiranje ureda koji je posvećen isključivo podršci odbrani u predmetima ratnih zločina u prvim fazama predstavlja korak napred i u odnosu na praksu Međunarodnog tribunala, gdje takav aranžman nije prije postojao.

Na čelu Odsjeka se nalazi međunarodni direktor i dio je administrativne i upravljačke strukture Ureda registrara Državnog suda.¹¹⁴ U smislu finansijske podrške, Ured registrara mobilizira sredstva u ime Odsjeka.¹¹⁵ Međutim, osoblje Odsjeka i advokati

¹¹⁰ Član 14(1), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 999 U.N.T.S. 171, stupio je na snagu 23. marta 1976., ratificiran u Bosni (sukcesijom) 6. marta 1992; *Moraet protiv Francuske*, Komunikacija br. 207/1986, 14. novembra 1988, UN Doc. Supp. No. 40 (A/44/40) 210 (1989), stav 9.3.

¹¹¹ *Tužilac protiv Clementa Kayishema i Obed Ruzindana*, Međunarodni krivični sud za Ruandu, predmet br. ICTR-95-1-A, presuda (apelaciono vijeće), 1. juni 2001. stav 69.

¹¹² *Delcourt protiv Belgije*, Evropski sud za ljudska prava, presuda, 17. januar 1970. serija A, br. 11, stav 34. Također vidi *Tužilac protiv Duška Tadića*, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije, predmet br.: IT-94-1-A, presuda (apelaciono vijeće), 15. juli 1999. stav 48.

¹¹³ Član 2.1(1), Dodatna pravila procedure za advokate odbrane pred Odjeljenjem I za ratne zločine i Odjeljenjem II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju, Državni sud Bosne i Hercegovine, koja je usvojio Sud Bosne i Hercegovine na plenarnoj sjednici 30. juna 2005. [u daljnjem tekstu "Dodatna pravila"]. OKO pruža ograničenu pomoć optuženim u predmetima organiziranog kriminala. Naprimjer, OKO će optuženima dati spisak odobrenih advokata koji ih mogu zastupati u postupku u predmetima protiv organiziranog kriminala. Međutim, OKO ne pruža podršku u postupku u takvim predmetima. E-mail osoblja OKO Human Rights Watchu, Sarajevo, 6. decembra 2005.

¹¹⁴ Izvještaj o napretku, str. 53.

¹¹⁵ Grupni intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO, Sarajevo, 28. septembra 2005.

odbrane koje Odsjek upošljava djeluju nezavisno od Ureda registrara u pružanju pravne pomoći optuženim.¹¹⁶ Osim toga, predviđeno je da će se u toku 2006. godine OKO razviti u samostalnu instituciju.¹¹⁷

OKO pruža osnovnu podršku odbrani na dva načina. Prvo, OKO pruža pomoć direktno optuženim, naprimjer, u vezi s načinom izbora kvalificiranih advokata.¹¹⁸ Drugo, OKO pruža pravnu i administrativnu podršku advokatima.¹¹⁹ U tom cilju, podrška odbrani koju pruža OKO organizirana je u pet regionalnih timova, u kojim djeluje po jedan bosanski pravnik, jedan bosanski i jedan međunarodni stažista (nedavno je OKO primio sredstva za šesti tim u vezi s predmetima 'Srebrenica').¹²⁰ Timovi pružaju savjete advokatima koji zastupaju optužene u postupcima pred Državnim sudom i pomažu u pripremi i iznošenju pravnih argumenata,¹²¹ a postoji i budžet iz kojeg se plaćaju eksperti kada za njima postoji potreba u pojedinačnim predmetima.¹²² Osim toga, OKO djeluje kao veza između odbrane i Ureda registrara Međunarodnog tribunala.¹²³

OKO je također organ za licenciranje onih advokata koji žele zastupati strane u postupcima pred Državnim sudom.¹²⁴ U skladu s tim, OKO ima spisak advokata koji su kvalificirani da djeluju kao advokati odbrane i definira kriterije koje advokati moraju ispunjavati da bi bili uvršteni na spisak. Osim toga, OKO ima nadležnost da organizira kurseve obuke za advokate koji nastoje ispuniti kriterije za uvrštavanje na spisak, kao i stručnu kontinuiranu obuku.¹²⁵ Održavanjem određenog stepena kontrole nad kvalitetom advokata odbrane promovira se efikasno zastupanje optuženih u predmetima ratnih zločina.

¹¹⁶ Član 2.2(4) Dodatnih pravila u kojem stoji da su pravni savjeti koje pruža OKO pritvorenim, optuženim ili drugim osobama, kao i advokatima, pogodnost. U ovoj odredbi se također kaže da su advokati OKO-a nezavisni od Ureda registrara.

¹¹⁷ Izvještaj o napretku, str. 53.

¹¹⁸ Član 2.2(3)(f) Dodatnih pravila.

¹¹⁹ Član 2.2(3)(g) Dodatnih pravila.

¹²⁰ OKO e-mail Human Rights Watchu, Sarajevo, 6. decembra 2005.

¹²¹ Izvještaj o napretku, str. 53.

¹²² Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

¹²³ Izvještaj o napretku, str. 52.

¹²⁴ Član 2.2(2) i 3.1 Dodatnih pravila; član 12(1) Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 16/02, Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine, 52/00, Službeno glasilo Republike Srpske, 40/00 [u daljnjem tekstu "Zakon o sudu"]. Osim toga, prema članu 12(2) Zakona o sudu i članu 3.4(4) Dodatnih pravila, Državni sud posjeduje pravo da prihvati advokate koji su možda već zastupali u predmetima koja podliježu Pravilu 11 *bis* pred Međunarodnim tribunalom da bi se osigurao kontinuitet odbrane.

¹²⁵ Član 2.2(3)(h) Dodatnih pravila.

B. Nastojanja Odsjeka krivične odbrane u pravcu jačanja postojećeg kapaciteta advokata

OKO nastoji dati doprinos postojećem kapacitetu domaćih pravnika da bi se promoviralo efikasno zastupanje optuženih za ratne zločine pred Odjelom za ratne zločine. 2005. godine OKO je uz pomoć Međunarodnog komiteta crvenog krsta/križa i Pravne inicijative za središnju Evropu i Euroaziju u Američkoj advokatskoj komori (ABA-CEELI) organizirao obuku za sedamdeset pet advokata u Sarajevu i Banjoj Luci na temu međunarodnog prava u oružanim sukobima i novih instituta u domaćem krivičnom zakonodavstvu. U narednim mjesecima OKO će proširiti svoj program obuke na sesije o zastupanju, pisanim pravnim podnescima, pravnom istraživanju, istrazi i etici.¹²⁶ Do kraja 2007. godine prema očekivanjima, oko 350 advokata će proći kroz obuku u organizaciji Odsjeka za krivičnu odbranu.¹²⁷

C. Izazovi koji bi mogli podrivati djelotvorno zastupanje

Uprkos nastojanjima da se poveća domaći kapacitet, postoji nekoliko prepreka koje bi mogle stajati na putu zastupanju u postupcima vezanim za ratne zločine. Konkretno, postojeći sistem plaćanja advokatskih tarifa u predmetima u kojima optuženi nemaju sredstva za plaćanje advokata je problematičan. Osim toga, nema zakonske odredbe koja izričito propisuje plaćanje istražitelja odbrane prema bosanskom zakonu. Ovi faktori mogu podrivati sposobnost advokata da pruže kvalitetno zastupanje. Svaki od ovih faktora je detaljnije obrađen u daljnjem tekstu.

1. Plaćanje advokatskih tarifa

Prema bosanskom zakonu, optuženi slabog materijalnog stanja ima pravo na jednog pravnog zastupnika.¹²⁸ Nadoknade advokatima imenovanim po službenoj dužnosti regulirane su kroz shemu plaćanja nadoknada u kojoj je identificiran rad koji obavlja advokat koji ispunjava uvjete za tarife koje se plaćaju iz fondova koje obezbjeđuje Vlada

¹²⁶ Izvještaj o napretku, str. 53.

¹²⁷ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO, Sarajevo, 28. septembra 2005.

¹²⁸ Član 45 i 46. Zakona o krivičnom postupku. U kompleksnim predmetima ratnih zločina moguće je dodijeliti još jednog advokata. Oba advokata primaju nadoknadu istovremeno. Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

BiH.¹²⁹ Dnevna tarifa za pun radni dan tokom suđenja je oko 200 eura, što se smatra dobrim iznosom za advokate u BiH.¹³⁰

Međutim, u postojećem sistemu plaćanja tarifa ne postoji eksplicitna referenca na plaćanje advokata za pripremu u toku cijelog suđenja.¹³¹ To bi podrazumijevalo vrijeme koje advokat provede pregledajući izjave svjedoka, dokazni materijal, dokaze predočene od strane tužioca i sve druge materijale koji su neophodni za pripremu strategije odbrane u toku suđenja.¹³² U skladu s tim, nije jasno da li će advokat, ustvari, biti plaćen za vrijeme koje provede na pripremi.¹³³ U svjetlu težine krivičnih djela i kompleksnosti predmeta, količina vremena provedenog na prepremi da bi se izgradila konstruktivna odbrana je vjerovatno znatna.¹³⁴ Human Rights Watch smatra da nedostatak jasnoće u postojećoj shemi može odvratiti advokate od zastupanja optuženih slabog imovinskog stanja. Kada advokat preuzme slučaj, tada postoji manje stimulansa da provede potrebno vrijeme na pripremi adekvatne odbrane.

Osim nedostatka jasnoće u vezi s plaćanjem tarifa advokatima za vrijeme koje provedu na pripremi slučaja, postojeći format plaćanja advokata prema bosanskom zakonu je problematičan. Trenutno, prema bosanskom zakonu, advokati dobijaju sredstva unaprijed za «neophodne troškove» kao što su tarife za vještake i putni troškovi.¹³⁵ Međutim, plaćanje zastupanja od strane advokata imenovanih po službenoj dužnosti nije potrebno izvršiti sve do kraja postupka.¹³⁶ Human Rights Watch smatra da je teret na advokatima usljed odgode plaćanja na ime usluga druga činjenica koja bi mogla podrivati kvalitet zastupanja. Visokokvalitetni advokati mogli bi biti u manjoj mjeri voljni da zastupaju optužene slabog imovinskog stanja u dugim postupcima u predmetima ratnih zločina.¹³⁷ Osim toga, advokati koji se slažu da zastupaju optužene za ratne zločine

¹²⁹ Odluka o nadoknadi troškova krivičnog postupka u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, usvojena 10. februara 2005. na Vijeću ministara Bosne i Hercegovine [u daljnjem tekstu "Odluka o nadoknadi troškova"]. Rad se ocjenjuje na osnovu bodovne vrijednosti, koja se zatim prevodi u monetarnu vrijednost prema fiksnom kursu. Naprimjer, u vezi sa podneskom dostavljenim u toku prethodnog postupka, nakon potvrđivanja optužnice ili u toku glavnog pretresa, advokati dobijaju 52 boda, što preneseno u novčanu vrijednost iznosi oko €78.

¹³⁰ E-mail osoblja OKO-a Human Rights Watchu, Sarajevo, 15. novembra 2005.

¹³¹ Član 29(2) Odluke o nadoknadi troškova.

¹³² Uistinu, kao što je navedeno u gornjem tekstu, Međunarodni tribunal je ustupio preko 14,000 stranica materijala Tužilaštvu BiH u predmetu Stanković. Pregled barem dijela tog materijala od strane odbrane zahtijeva znatno vrijeme za pripremu.

¹³³ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

¹³⁴ E-mail OKO-a Human Rights Watchu, Sarajevo, 15. novembra 2005.

¹³⁵ Član 185(4) Zakona o krivičnom postupku.

¹³⁶ Član 185 Zakona o krivičnom postupku; telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

¹³⁷ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

možda će trebati preuzeti još nekoliko drugih slučajeva da bi osigurali finansijsku solventnost. Time bi se moglo smanjiti vrijeme na raspolaganju advokatima da sastave adekvatnu odbranu u kompleksnim predmetima ratnih zločina.

Bosanske vlasti bi trebale izmijeniti postojeću shemu plaćanja tako što bi izričito navele da će vrijeme koje advokati imenovani po službenoj dužnosti provedu na pripremi odbrane također biti plaćeno. Osim toga, bosanske vlasti trebaju dopuniti Zakon o krivičnom postupku da bi se platila tarifa advokatima tokom cijelog postupka na ime «neophodnih troškova». Formalna dopuna postojeće platne sheme i Zakona o krivičnom postupku za razliku od postupka na ad hoc osnovi u pojedinačnim predmetima dovela bi do konsistentnosti u tretmanu advokata koji zastupaju optužene slabog materijalnog stanja.

2. Istražitelji

Adekvatna istraga u kompleksnim predmetima ratnih zločina pred Odjelom za ratne zločine je vrlo bitna. Pristup istražiteljima od strane advokata je stoga potreban u postupcima za ratne zločine zbog težine optužbi i komplicirane naravi tih predmeta.¹³⁸ Na primjer, istražitelji odbrane mogu dati sugestije za eventualne svjedoke odbrane, tragati za oslobađajućim ili drugim dokazima u podršci odbrani i pratiti izjave svjedoka optužbe. Takva pomoć je potrebna da bi se osiguralo da optuženi nisu dovedeni u znatan podređeni položaj u odnosu na optužbu.

Prema bosanskom zakonu, advokati nemaju formalan pristup istražiteljima.¹³⁹ Postoji generalna odredba u zakonu prema kojoj advokati trebaju preduzeti sve neophodne korake da bi utvrdili činjenično stanje i prikupili dokaze u korist optuženog i zaštitili njegova prava u toku zastupanja.¹⁴⁰ To bi moglo podrazumijevati istrage u ime optuženog da bi se obezbijedila efikasna odbrana. Zaista, u postojećoj platnoj shemi koja se odnosi na optužene slabog imovinskog stanja postoji odredba prema kojoj je moguće platiti advokate imenovane po službenoj dužnosti koji sudjeluju u radnjama koje se preduzimaju u cilju prikupljanja dokaza.¹⁴¹

¹³⁸ Timovi odbrane pred Haškim tribunalom, Međunarodni krivični sud za Ruandu i Specijalni sud za Sierra Leone imaju pristup istražiteljima.

¹³⁹ Grupni intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 28. septembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005.

¹⁴⁰ Član 50. Zakona o krivičnom postupku.

¹⁴¹ Član 29(2) Odluke o nadoknadi troškova.

Međutim, nema odredbe u postojećoj platnoj shemi koja izričito propisuje plaćanje nadoknade drugim osobama koje prikupe dokaze u ime odbrane.¹⁴² Zbog toga, optuženi možda nemaju konsistentan pristup osobama koje su u stanju provesti istragu u svim slučajevima. Human Rights Watch smatra da bi nepostojanje adekvatne nadoknade moglo obeshrabriti osobe koje su obučene za provođenje istrage od preuzimanja slučaja koji se vode protiv počinitelja slabog imovinskog stanja. Također smatramo da možda neće biti ni spremni ni u stanju da provedu kompletnu istragu kada preuzmu takve slučajeve.

Human Rights Watch je informiran da u praksi neki advokati šalju pripravnike da provode istragu.¹⁴³ S obzirom da se pripravnici ne smatraju «ovlaštenim službenim osobama» ono što urade ostaje u posjedu advokata u toku postupka i ne podliježe pravilima u vezi s obavještanjem druge strane. Ali, ne mogu svi advokati koristiti pripravnike.

Kada pomoć nije na raspolaganju u toku provođenja istrage, okolnosti mogu primorati glavnog advokata koji je nadležan za zastupanje svog branjenika da sam provede istragu. Od advokata se isto tako može tražiti da se pojavi kao svjedok u toku glavnog pretresa u vezi sa svojom istragom i da bude podvrgnut unakrsnom ispitivanju. Napadi na kredibilitet advokata kao svjedoka u toku unakrsnog ispitivanja mogu se odraziti na percepciju o njegovom kredibilitetu pred sudom. Od advokata se također može zahtjevati da kao svjedok pruži informacije, koje mogu biti nekonsistentne sa njegovom ulogom kao zatupnika odbrane. Ovim se može ugroziti kvalitet odbrane i zastupanja branjenika slabog imovinskog stanja.

Bosanske vlasti bi trebale dopuniti postojeću platnu shemu kako bi uključile plaćanje troškova istrage koju provode osobe osim advokata u ime optuženih slabog imovinskog stanja u predmetima ratnih zločina. Time bi se podstakle osobe koje su obučene za provođenje istrage osim advokata da stave na raspolaganje svoje usluge optuženim slabog imovinskog stanja u kompleksnim predmetima ratnih zločina. Adekvatno plaćanje tih osoba također ide u pravcu promoviranja temeljitosti u prikupljanju informacija u podršci odbrani.

¹⁴² Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 13. decembra 2005.

¹⁴³ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem OKO-a, Sarajevo, 16. novembra 2005. Da bi se osigurala kvalitetna istraga, OKO je organizirao obuku za one članove timova odbrane koji će najverovatnije provoditi istragu u neriješenim predmetima. Cilj obuke je da se upoznaju sa relevantnim odredbama bosanskog zakonodavstva, kao i praktičnim istražnim tehnikama, kao što je uzimanje izjava.

Osim osiguranja adekvatnog plaćanja, također je važno da te osobe budu plaćane u toku cijelog postupka. Kao što je to navedeno u gornjem tekstu, samo «neophodni troškovi» se nadoknađuju u toku cijelog postupka. Stoga bi bosanske vlasti trebale izmijeniti i dopuniti zakon kako bi se i istražitelji odbrane svrstali u kategoriju advokata koji primaju nadoknadu na ime «potrebnih troškova» u toku cijelog postupka.¹⁴⁴ Osim toga, jasna odredba o raspoloživosti istražitelja odbrane prema bosanskom zakonu, skupa sa predloženim amandmanima na platnu shemu mogli bi podstaći formiranje jednog tijela profesionalaca koji bi bili posvećeni samo ovom zadatku.

¹⁴⁴ Konkretno, član 185. Zakona o krivičnom postupku bi trebalo promijeniti. Budući da istražitelji odbrane nemaju ulogu provođenja zakona, za njih nije potrebno da ih se tretira kao “ovlaštene zvanične osobe” prema članu 29(g) Zakona o krivičnom postupku.

V. Podrška i zaštita svjedoka

Zaštita i podrška svjedocima prije, u toku i nakon postupaka u predmetima ratnih zločina vrlo je bitna za sigurnost i dobrobit svjedoka i promoviranje djelotvornog sudskog procesa. Na nivou Državnog suda, Jedinica za podršku zaštiti svjedoka i Odsjek za brigu o svjedocima rade na zaštiti i podršci svjedocima u postupcima koji se vode i pred Odjelom za ratne zločine i pred Odjelom za organizirani kriminal. Kao što je to objašnjeno u daljnjem tekstu, Jedinica za podršku zaštiti svjedoka i Odsjek za brigu o svjedocima imaju dalekosežne i impresivne planove u cilju promoviranja sigurnosti i dobrobiti svjedoka u postupcima pred Odjelom za ratne zločine.

A. Uloga Jedinice za podršku zaštiti svjedoka prije i u toku suđenja

S obzirom na njegovu lokaciju u zemlji u kojoj su se zločini desili te na posebne izazove koji su povezani sa skrivanjem identiteta svjedoka u maloj zemlji, značaj djelotvorne zaštite dobija na snazi u vezi s Odjelom za ratne zločine. Prema bosanskom zakonu, Odjel za zaštitu svjedoka pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) je nadležan za sva pitanja u vezi sa zaštitom svjedoka.¹⁴⁵ Za sada, međutim, sposobnost Agencije da pruži potrebne resurse u podršci Odjelu za zaštitu svjedoka je ograničena. Stoga je SIPA dana 1. marta 2005. godine zaključila Memorandum o razumijevanju sa Uredom registrara pri Sudu BiH u vezi sa koordinacijom aktivnosti u vezi sa zaštitom svjedoka.¹⁴⁶ U Memorandumu o razumijevanju postoji i odredba u vezi sa utvrđivanjem zajedničke strategije za zaštitu svjedoka, projekata obuke i metodologije.¹⁴⁷

Prema Memorandumu o razumijevanju, uspostavljena je Jedinica za podršku zaštiti svjedoka pri Uredu registrara za pružanje tehničke i materijalne pomoći Odjelu za zaštitu svjedoka pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu.¹⁴⁸ Ured registrara je također obezbijedio bezbjednu lokaciju za ured, opremu, osoblje i obuku, kao i pomoć međunarodnog savjetnika za zaštitu svjedoka. Bez obzira na podršku Ureda registrara, međutim, ključna nadležnost za zaštitu svjedoka leži na Državnoj agenciji za istrage i

¹⁴⁵ Član 3(1) bosanskog Zakon o programu zaštite svjedoka, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 29/04.

¹⁴⁶ "Memorandum o razumijevanju između Državne agencije za istrage i zaštitu i Registrara za Odjeljenje I i Odjeljenje II krivičnog i apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine i Posebnog odjela Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saradnji na zaštiti i podršci svjedocima", potpisan 1. marta 2005 (kopija kod Human Rights Watcha).

¹⁴⁷ Član 3(1), Memoranduma o razumijevanju; telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odjela za ratne zločine, Sarajevo, 1. decembra 2005.

¹⁴⁸ Izvještaj o napretku, str. 41.

zaštitu.¹⁴⁹ Pomoć koju pruža Ured registrara je stoga konzistentna sa cjelokupnom strategijom tranzicije u smislu izgradnje domaćeg kapaciteta u postojećim institucijama potrebnog za promoviranje održivosti.

Postoje razne mjere u cilju osiguranja zaštite svjedoka prije i u toku postupka. Naprimjer, Državni sud treba promovirati sigurnost i dobrobit svjedoka koji daju iskaz. Svjedoci odbrane i optužbe koriste drugačije ulaze u sud da bi se minimizirala mogućnost kontakta prije saslušanja. Također su određene i odvojene čekaonice za svjedoke odbrane i optužbe koje se koriste prije davanja izjava u postupku.¹⁵⁰

Također postoje i neke druge zaštitne mjere na raspolaganju svjedocima prema bosanskom zakonu. U toku faze istrage, tužilac se može pozvati na zaštitne mjere za svjedoka.¹⁵¹ U toku sudskog postupka, pod određenim okolnostima se iskaz može dati iza zastora i/ili uz tehničko sredstvo ometanja glasa da bi se onemogućilo otkrivanje identiteta svjedoka u javnost.¹⁵² U tom cilju svaka sudnica je opremljena potrebnom opremom da bi se provele takve mjere, prema potrebi.¹⁵³ U svim slučajevima, mjere zaštite se mogu jedino uvesti uz pristanak svjedoka.¹⁵⁴ Jedinica za podršku zaštiti svjedoka radi direktno sa svjedokom tokom cijelog procesa da bi se osigurale adekvatne mjere zaštite.¹⁵⁵

Kada postoji direktna i očigledna opasnost za sigurnost svjedoka koja se vjerovatno neće umanjiti nakon davanja iskaza, ili će se čak povećati nakon toga, sud može saslušati svjedoka pod zaštitom na svoju inicijativu, ili na zahtjev tužioca, optuženog ili odbrane.¹⁵⁶ Zaštićeni svjedok daje izjavu na zaštićenom saslušanju, a zapisnik se kasnije čita na glavnom pretresu.¹⁵⁷ U toku zaštitnog saslušanja, identitet zaštićenog svjedoka se otkriva samo sudu i zapisničaru na saslušanju, a svjedoku se daje pseudonim u svrhu

¹⁴⁹ Grupni intervju Human Rights Watcha sa osobljem suda, Sarajevo, 28. septembra 2005.

¹⁵⁰ Obilazak Suda Bosne i Hercegovine od strane istražitelja Human Rights Watcha i osoblja suda, Sarajevo, 26. septembra 2005.

¹⁵¹ Član 217(1) Zakona o krivičnom postupku.

¹⁵² Član 13(2) Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 3/03 [u daljnjem tekstu "Zakon o zaštiti svjedoka"]; član 10(2) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 61/04 [u daljnjem tekstu "Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka"].

¹⁵³ Izvještaj o napretku, strana 35.

¹⁵⁴ Član 5. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka.

¹⁵⁵ Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 28. septembra 2005.

¹⁵⁶ Član 11(1) Zakona o zaštiti svjedoka; član 14 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka.

¹⁵⁷ Član 15 i 17 Zakona o zaštiti svjedoka; član 19 i 21 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka.

zapisnika sa suda.¹⁵⁸ Odbrani se ne otkriva identitet svjedoka. Međutim, optuženi se ne može optužiti samo ili pretežno na osnovu svjedočenja zaštićenog svjedoka.¹⁵⁹

Human Rights Watch podržava korištenje zatvorenih sesija i drugih mjera održavanja povjerljivosti da se sakrije identitet svjedoka od javnosti i medija i da se svjedok zaštiti od ponovne traume, pod uvjetom da su takve mjere konsistentne sa pravima optuženog i standardima pravičnog i nepristrasnog suđenja. Međutim, suprotstavljamo se korištenju dokaza onih svjedoka čiji je identitet, onako kako je poznat optuženom, sakriven od tog optuženog u krivičnom postupku. Korištenje takvih dokaza u suprotnosti je sa međunarodnim pravilima za pravično suđenje.

Konkretno, u članu 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima navodi se pravo optuženog na «adekvatno vrijeme i prostorije za pripremu svoje odbrane».¹⁶⁰ U istom dokumentu se također navodi pravo optuženog da «ispita, ili da je ispitao svjedoke optužbe».¹⁶¹ Stoga se optuženom mora dati razumna mogućnost da ispita svjedoke prilikom iznošenja svoje odbrane. Kada identitet svjedoka koji svjedoči protiv optuženog nije otkriven, nije moguće provesti djelotvorno unakrsno ispitivanje da bi se svjedok diskreditirao ili da bi se pobilo njegovo svjedočenje. Ovim bi se opet mogla podrivati sposobnost optuženog da pripremi kvalitetnu odbranu, čime se dovodi u znatan nepovljan položaj u odnosu na optužbu. Bosanske vlasti bi trebale dopuniti zakon da bi eliminirale mogućnost skrivanja identiteta svjedoka od optuženog u svim krivičnim postupcima.

B. Uloga Odsjeka za brigu o svjedocima prije i u toku suđenja

Djelotvornom podrškom svjedocima koji su prošli kroz tešku traumu u slučajevima ratnih zločina promovira se njihovo dostojanstvo i psihološka dobrobit prije, u toku i nakon svjedočenja. U Državnom sudu Odsjek za brigu o svjedocima pruža osnovnu psihološku podršku svjedocima optužbe i odbrane u predmetima organiziranog kriminala i ratnih zločina. Međutim, iako je bilo 190 svjedoka u predmetima organiziranog kriminala u periodu od maja do oktobra 2005. godine, svega 10 posto tih svjedoka je tražilo psihološku asistenciju. Za razliku od toga, očekuje se da bi svi svjedoci u predmetima ratnih zločina mogli zatražiti psihološku podršku.¹⁶² Ovim se opet ističe

¹⁵⁸ Član 15 i 16 Zakona o zaštiti svjedoka; Član 19 i 20 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka.

¹⁵⁹ Član 19 Zakona o zaštiti svjedoka; član 23 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti svjedoka.

¹⁶⁰ Posebno vidi član 14(3)(b) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

¹⁶¹ Član 14(3)(e) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

¹⁶² Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, 28. septembra 2005.

središnja uloga Odsjeka za podršku svjedocima u minimiziranju negativnih efekata davanja iskaza u postupcima pred Odjelom za ratne zločine.

U većini slučajeva, učešće Odsjeka za brigu o svjedocima počinje nakon objavljivanja optužnice. Osoblje Odsjeka za brigu o svjedocima pregleda spisak svjedoka da bi se prepoznale eventualno ugrožene osobe i dobile osnovne informacije od optužbe ili odbrane. Osoblje tada kontaktira te svjedoke telefonom ili ako je potrebno s njima zakazuje susret.¹⁶³ U toku prvog kontakta daje se objašnjenje funkcije Odsjeka za brigu o svjedocima. Također se ocjenjuju socijalne i psihološke potrebe svjedoka, uključujući i evaluaciju zdravstvenog stanja svjedoka, njegove porodice i finansijske situacije. Kada to odgovara, objašnjenje se također može dati i u vezi s fizičkim i psihološkim efektom davanja izjave, kao i mogućnošću ponovne traumatizacije.¹⁶⁴ Da bi se proces demistificirao, službenik Odsjeka za brigu o svjedocima objašnjava sudski proces, obavještava ga o njegovom pravu da zatraži pauzu u toku glavnog pretresa i u nekim slučajevima svjedoku pokazuje sudnicu prije početka suđenja.¹⁶⁵ Nakon tog prvog kontakta, svjedocima se daje broj telefona na koji mogu nazvati Odsjek za brigu o svjedocima, bilo kad po danu ili po noći, u slučaju dodatnih pitanja ili zabrinutosti u vezi sa svjedočenjem.¹⁶⁶

U toku postupka Odsjek za brigu o svjedocima nastoji biti advokat svjedoka. U tom cilju, član osoblja je prisutan u sudnici u toku saslušanja i prenosi informacije o nivou stresa svjedoka tužiocu i sudiji odnosno sudijama.¹⁶⁷ Odsjek za brigu o svjedocima također odgovara na upite tužilaštva i odbrane u vezi s eventualnim negativnim efektima na svjedoka nakon svjedočenja. Osim toga, Odsjek za brigu o svjedocima pruža osnovne informacije sudijama Državnog suda da bi se optimizirala njihova senzibilnost oko pitanja u vezi sa svjedokom.¹⁶⁸

Osim psihološke podrške, Odsjek za brigu o svjedocima obezbjeđuje, na vlastitu inicijativu, mjeru finansijske podrške svjedocima sa posebnim potrebama da bi se olakšalo svjedočenje. Naprimjer, svjedok sa materijalnim potrebama koji ima dijete ili se brine o starijem članu porodice može imati pravo na dječji dodatak ili nadoknadu za njegu starije osobe. Također, ugroženi svjedok može primiti podršku za osobu u

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ E-mail predstavnika suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 3. novembra 2005.

¹⁶⁵ Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, 28. septembra 2005.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ E-mail predstavnika suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 3. novembra 2005.

njegovoj pratnji u toku postupka, osim osoblja Odsjek za brigu o svjedocima.¹⁶⁹ Uprkos budžetskim ograničenjima, Odsjek za brigu o svjedocima je obavijestio Human Rights Watch da je do sada uspio obezbijediti nadoknadu svim najugroženijim svjedocima.¹⁷⁰ Human Rights Watch podstiče podršku Ureda registrara Odsjeku za brigu o svjedocima u obezbjeđenju tih nadoknada kada su one potrebne, posebno kako se broj suđenja, te stoga i broj ugroženih svjedoka, bude povećavao pred Odjelom za ratne zločine.

C. Zaštita i podrška nakon suđenja

Human Rights Watch je obaviješten da su uvedene zaštitne mjere i za period nakon okončanja postupka. Nakon suđenja, Jedinica za podršku zaštititi svjedoka provodi ponovo ocjenu prijetnji da bi utvrdila koje se mjere trebaju primijeniti.¹⁷¹ Pod posebnim okolnostima, jedna od mjera koja je na raspolaganju za svjedoke i njihove porodice odnosi se na relokaciju izvan Bosne. U tom cilju, Jedinica za podršku zaštititi svjedoka postigla je nekoliko sporazuma s drugim državama da bi se omogućila logistika za takvu relokaciju svjedoka u postupcima pred Državnim sudom, uključujući i Odjel za ratne zločine.¹⁷²

Odsjek za brigu o svjedocima također ima ulogu i u fazi nakon svjedočenja. U roku od petnaest dana nakon svjedočenja, službenik Jedinice za podršku zaštititi svjedoka kontaktira svjedoka da bi ocijenio njegovo psihičko stanje. Svjedok također može kontaktirati Jedinicu za podršku zaštititi svjedoka u bilo koje vrijeme nakon davanja iskaza na gore pomenuti telefon koji je otvoren 24 sata dnevno. Osim toga, Jedinica za podršku zaštititi svjedoka je uspostavila kontakt sa određenim brojem stručnjaka za mentalno zdravlje širom Bosne i Hercegovine koji su upoznati sa striktnom povjerljivošću koja je potrebna u teškim predmetima ratnih zločina. U slučaju da svjedoku treba dodatna terapija, Jedinica za podršku zaštititi svjedoka daje svjedoku informacije o tom kontaktu u cilju proširenja pomoći.¹⁷³

¹⁶⁹ E-mail predstavnika suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 4. novembra i 6. decembra 2005.

¹⁷⁰ E-mail predstavnika suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 6. decembra 2005.

¹⁷¹ Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 28. septembra 2005.

¹⁷² Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 28. septembra, 2005; Izvještaj o napretku, str. 41.

¹⁷³ Grupni intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 28. septembra 2005.

VI. Odnosi s javnošću i komunikacija

A. Pregled funkcioniranja Odsjeka za odnose s javnošću

Djelotvorno informiranje o funkcioniranju Odjela za ratne zločine je vrlo bitno. Time se razvija odječaj svijesti i interesovanja za pravni proces i čini se rad Odjela za ratne zločine relevantnim za građane Bosne i Hercegovine. Vrsta informacija koje su pružene unutar djelotvorne strategije za odnose s javnošću obuhvata proizvod rada Odjela za ratne zločine, kao što su javne optužnice, zahtjevi, naredbe i presude. Tu također spada i obavještavanje opće javnosti o mandatu Odjela za ratne zločine u suđenju u predmetima ratnih zločina, o njegovim ograničenjima kako bi se spriječilo stvaranje nerealnih očekivanja u vezi s mogućnostima Odjela.

Značaj informiranja javnosti je kasno shvaćen u Međunarodnom tribunalu. Iako su prve optužnice izdate krajem 1994. godine i početkom 1995. godine, program informiranja javnosti sa ciljem povećanja razumijevanja rada tribunala u bivšoj Jugoslaviji uveden je tek 1999. godine.¹⁷⁴ Fizička blizina Odjela za ratne zločine teritoriji na kojoj su zločini počinjeni daje mu bitnu prednost u smislu vidljivosti i pristupačnosti. Kao dio domaćeg pravosudnog sistema, Odjel za ratne zločine također ima veći potencijal stvaranja stalnih efekata na vladavinu prava u dugoročnom periodu nego što je to u mogućnosti ad hoc Međunarodni tribunal.

Međutim, Odjel za ratne zločine će se suočiti sa izazovima u uspostavljanju svog legitimiteta kao institucije, s obzirom na etničku podjelu u Bosni i nekonsistentnu podršku krivičnom gonjenju ratnih zločina unutar bosanskih konstitutivnih naroda. Osim toga, Odjel za ratne zločine mora se suočiti sa prošlošću Bosne u smislu neefikasnog i pristrasnog krivičnog gonjenja i suđenja u predmetima ratnih zločina pred kantonalnim i okružnim sudovima.¹⁷⁵ Ovaj kontekst podcrtava značaj strategije strateškog i rasprostranjenog informiranja javnosti od strane Odjela za ratne zločine da

¹⁷⁴ ICTY, "Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia Since 1991" (Izveštaj Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991), 25. avgust 1999. [na internetu], <http://www.un.org/icty/rappannu-e/1999/AR99e.pdf> (konsultiran 7. decembra 2005).

¹⁷⁵ Izveštaj OSCE-a, str. 4, 32-37; Human Rights Watch, "Justice at Risk" (Pravda u opasnosti). Nedavno su provedene reforme kantonalnih i okružnih sudova kako bi se popravila percepcija nezavisnosti i nepristrasnosti sudija i tužilaca. Naprimjer, do kraja marta 2004. Visoko sudske i tužilačko vijeće je imenovalo veći broj sudija i tužilaca na kantonalnom i okružnom nivou. Vidi "Final Report of the Independent Judicial Commission, (završni izvještaj Nezavisne sudske komisije) januar 2001- 31. mart 2004" [na internetu], <http://www.hjpc.ba> (5. decembar 2005), str. 63.

bi se optimizirao njegov efekat. Ovo se mora proširiti sa informiranja o proizvodu rada na angažiranje ljudi u Bosni u njegov rad.

Informiranje javnosti u ime Odjela za ratne zločine i njegove institucije koordinira Odsjek za odnose s javnošću. U njemu radi pet osoba i ima skroman budžet za plaćanje svog osoblja i realizaciju svojih aktivnosti.¹⁷⁶ Uprkos ograničenom budžetu, Odsjek je uključen i u nekoliko inovativnih i potencijalnih dalekosežnih inicijativa, koje su objašnjeni u daljnjem tekstu.

B. Inicijative Odsjeka za odnose s javnošću

1. Mreža podrške sudu

Primarna inicijativa za informiranje javnosti koju je pokrenuo Odsjek za odnose s javnošću, kao što je to opisano u pismu Human Rights Watchu u septembru 2005. godine, odnosi se na mrežu podrške sudu. Ova inicijativa obuhvata stvaranje mreže nevladinih organizacija (NVO) i lokalnih grupa koja će omogućiti rasprostranjeno informiranje javnosti širom Bosne o radu Odjela za ratne zločine. Mreža podrške sudu sadrži nekoliko «karika» u svojoj organizacionoj strukturi. Kada bude potpuno u funkciji, postojat će prva karika od osam centara koje će voditi nevladine organizacije sa sjedištem u većim gradovima širom Bosne – za sada četiri centra su u funkciji: u Sarajevu, Mostaru, Tuzli i u Prijedoru, dok će preostali centri, u Travniku, Bihaću, Banjoj Luci i Bijeljini, početi s radom do kraja 2006. godine.¹⁷⁷

Centre u prvoj «karici» vode koordinatori čiji je primarni zadatak uspostaviti mrežu organizacija i institucija u njihovim geografskim područjima djelovanja. Ove organizacije čine drugu «kariku» mreže. Njihova uloga se odnosi na promoviranje legitimiteta suda i vladavine prava. U ovoj fazi ima oko 130 organizacija u ovoj drugoj «karici». Ove organizacije čine mehanizam podrške u datim zajednicama za žrtve i svjedoke prije, u toku i nakon procesa svjedočenja.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Projicirani budžet za Odsjek za odnose s javnošću za 2006. godinu iznosi €70.000. Inetrju Human Rights Watcha sa predstavnicima Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; e-mail predstavnik suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 13. decembra 2005.

¹⁷⁷ Ured registrara Državnog suda Bosne i Hercegovine, "Projekat mreže podrške sudu", str. 7 (kopija u arhivi Human Rights Watcha) [u daljnjem tekstu dokument "CSN"]; Izvještaj o napretku, str. 45.

¹⁷⁸ Postoji nekoliko organizacija unutar druge karike CSN-a. Naprimjer, u CSN-u je i ženski odbojkaški klub. Prema strategiji CSN-a, ovaj klub bi mogao dati podršku žrtvama ili svjedocima ratnih zločina koji su njegove članice (ili su na neki drugi način s klubom povezane), kao naprimjer, u pratnji svjedoka do suda i natrag. Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005.

Centri u prvoj «karici» djeluju kao kontakt za informiranje o radu Odjela za ratne zločine. Ovo se radi na dva načina: prvo, koordinatori u svakom centru daju informacije regionalnoj mreži partnerskih organizacija o Odjelu za ratne zločine i onim tijelima koji su direktno povezani sa njegovim efikasnim djelovanjem.¹⁷⁹ Ove informacije se dalje distribuiraju osobama u zajednici. Drugo, u svakom centru postoji telefonski operater čiji je zadatak da odgovara na telefonske pozive građana u regionu djelovanja u vezi sa općim radom Odjela za ratne zločine. Kada je to prikladno, telefonski operateri mogu uputiti građane na određeni kontakt u Posebnom odjelu za ratne zločine i Odjelu za ratne zločine generalno. Naprimjer, ako osoba kontaktira operatera i želi mu dati informacije o okrivljenom ili svjedoku, tada se ona upućuje na određenog službenika u Posebnom odjelu za ratne zločine koji je zadužen da prima takve informacije.¹⁸⁰ Kada je to prikladno, telefonski operateri mogu također uputiti osobe u partnerske organizacije unutar mreže koje će možda biti u boljoj poziciji da pruže informacije ili podršku.¹⁸¹

U smislu podrške od strane Odjela za ratne zločine, koordinatori svakog centra prošli su kroz obuku u organizaciji Ureda registrara, između ostalog, na temu primjene smjernica projekta, obima rada, raznih organa Odjela za ratne zločine, odnosa sa javnošću i komunikacija.¹⁸² Od koordinatora se traži da Odsjeku za odnose s javnošću podnose izvještaje o radu svaka dva mjeseca.¹⁸³ Osim toga, četiri centra koja su trenutno u funkciji u prvoj karici dobila su sredstva za svoje formirane i za prvih šest mjeseci rada od Ureda registrara.¹⁸⁴

Međutim, mreža podrške sudu djeluje nezavisno od Odjela za ratne zločine. Naprimjer, četiri centra koja su već u funkciji moraju obezbijediti vlastita sredstva za djelovanje nakon što prođe prvih šest mjeseci,¹⁸⁵ dok četiri centra koja će se tek uspostaviti će

¹⁷⁹ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; CSN dokument, str. 6. Tu eventualno spadaju i odluke Odjela za ratne zločine nepovjerljive prirode, pamfleti o ulozi Odsjeka o brizi o svjedocima i kalendar postupaka pred Odjelom za ratne zločine.

¹⁸⁰ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005. Službenici Posebnog odjela za ratne zločine su iskazali spremnost Human Rights Watchu za učešćem u projektu. Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Posebnog odjela za ratne zločine, Sarajevo, 28. septembra 2005.

¹⁸¹ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; CSN dokument, str. 6.

¹⁸² E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 2. decembra 2005.

¹⁸³ E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 13. decembra 2005.

¹⁸⁴ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 13. decembra 2005.

¹⁸⁵ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005.

djelovati na osnovu sredstava koja dobiju direktno od donatora.¹⁸⁶ Finansijska nezavisnost je bitna komponenta strategije mreže podrške sudu jer podstiče osjećaj odgovornosti nad njom kod običnih ljudi.¹⁸⁷ S obzirom da mreža podrške sudu djeluje samostalno i neovisno od Odjela za ratne zločine, ona ima slobodu da kritikuje problematične elemente funkcioniranja Odjela za ratne zločine kada smatra da je to potrebno.¹⁸⁸ Osim toga, kao neovisna, mreža dobrovoljno distribuira informacije u ime suda.¹⁸⁹

Human Rights Watch pozdravlja ovaj inovativni pristup promoviranju rasprostranjene diseminacije informacija i podršci širom Bosne. Vrijednost mreže podrške sudu u rasprostranjenom informiranju javnosti u ime Odjela za ratne zločine je pojačana jer skroman budžet Odsjeka za odnose sa javnošću za aktivnosti na informiranju što veće javnosti ograničava mogućnosti Odsjeka. Međutim, na samom početku Human Rights Watch želi naglasiti značaj uvođenja takvog mehanizma za praćenje cjelokupne efikasnosti mreže podrške sudu koji bi bio iznad izvještaja o radu koji dostavljaju koordinatori. Ovo je potrebno da bi se osiguralo da informacije o Odjelu za ratne zločine budu distribuirane od strane mreže podrške sudu na konstantnoj osnovi širom Bosne.

S obzirom na ograničen broj zaposlenih u Odsjeku za odnose s javnošću, možda bi bilo potrebno zaposliti jednog nezavisnog stručnjaka koji bi ocjenjivao funkcioniranje mreže podrške sudu redovno i osigurao da nivo podrške i informiranja od strane mreže podrške sudu bude konsistentan u raznim regionima.¹⁹⁰ Kada postoje problemi u mreži podrške sudu u pogledu distribucije informacija, Odsjek za odnose s javnošću treba preuzeti tu nadležnost. U slučaju da Ured registrara ne može obezbijediti dodatnu podršku, Human Rights Watch apelira na donatorsku zajednicu da obezbijedi potrebna sredstva za efikasnost strategije odnosa s javnošću.

¹⁸⁶ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa osobljem suda, Sarajevo, 1. decembra 2005; CSN dokument, str. 7. Ured registrara će obezbijediti pomoć u ograničenoj mjeri svim centrima, njih osam, za pronalaženje i osiguranje donatorskih sredstava.

¹⁸⁷ Intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 26. septembra 2005.

¹⁸⁸ Intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 26. septembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom suda, Sarajevo, 1. decembra 2005.

¹⁸⁹ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima suda, Sarajevo, 1. decembra 2005.

¹⁹⁰ Odsjek za odnose s javnošću predviđa mogućnost angažiranja nezavisnog evaluatora koji će pratiti ove odnose. Vidi CSN dokument, str. 4.

2. Inicijative za angažman medija

Domaći mediji imaju mogućnost da dosegnu do građana svih etničkih zajednica širom Bosne i da im daju veliki broj informacija o Odjelu za ratne zločine. Zbog svoje moći da informira i eventualno vrši utjecaj na percepciju građana o radu Odjela za ratne zločine, angažiranje u domaće medije bitan je dio djelotvorne strategije odnosa s javnošću. Saradnja s medijima može učiniti Odjel za ratne zločine pristupačnijim građanima koji žive izvan Sarajeva.

Odsjek za odnose s javnošću preduzeo je nekoliko inicijativa za promoviranje medijske svijesti o aktivnostima Odjela za ratne zločine. Naprimjer, Odsjek je pomogao u utvrđivanju programa za obuku novinara u izvještavanju o ratnim zločinima u organizaciji Balkanske istraživačke mreže.¹⁹¹ Također je moguće da mediji, kao i opća javnost dobiju mogućnost video snimanja suđenja na zahtjev.¹⁹² Osim toga, Odsjek za odnose s javnošću je bio uključen u produkciju nekoliko specijaliziranih tv emisija i filmova o Državnom sudu i suđenjima u predmetima ratnih zločina, koji su prikazani na tri najveće javne i privatne televizije u Bosni.¹⁹³ Već postoji glasnogovornik u Posebnom odjelu za ratne zločine i nastoji se zaposliti glasnogovornik Odjela za ratne zločine.¹⁹⁴ Ova pozicija će biti vrlo bitna u smislu da će novinari imati kontakt osobu u Odjelu za ratne zločine kojoj će postavljati konkretna pitanja u vezi s radom Odjela. Također se u Uredu registrara i Odsjeku za odnose s javnošću nastoje dovesti i međunarodni mediji koji bi izvijestili o napretku postignutom u Odjelu za ratne zločine.¹⁹⁵

¹⁹¹ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 28. septembra 2005. Preko trideset novinara iz oba entiteta koji predstavljaju tiskane medije, radio, televiziju i novinske agencije prošli su kroz kurseve u periodu od marta do avgusta 2005. Osim ove obuke, Balkanska istraživačka mreža je dostavila prijedlog za uspostavu agencije koja će dostavljati redovne, cjelovite i pouzdane izvještaje o suđenjima u predmetima ratnih zločina i o drugim relevantnim događajima u Odjelu za ratne zločine. Novinari uključeni u ovu inicijativu će sedmično izdavati "Izveštaj o pravosuđu", sa detaljnom analizom suđenja pred Odjelom za ratne zločine. E-mail BIRN-a Human Rights Watchu, Sarajevo, 5. novembra 2005. Vidi također BIRN, "BIRN BiH Justice Series – Media, Civil Society & War Crimes Trials, Phase 2 – 2006 Project Proposal" (BIRN BiH pravosuđe – mediji, civilno društvo i suđenja u ratnim zločinima, faza 2 – prijedlog projekta za 2006. godinu) (kopija u arhivi Human Rights Watcha).

¹⁹² Prema članu 241(3) Zakona o krivičnom postupku, snimanje nije dozvoljeno u sudnici osim ukoliko Predsjednik Državnog suda ne napravi izuzetak. Human Rights Watch je informiran da je Predsjednica suda izdala direktivu u skladu s tim. Tako se postupci snimaju i kopije se daju Odsjeku za upravljanje sudom za distribuciju na zahtjev, nakon što se ukloni osjetljiv materijal. Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom suda, Sarajevo, 1. decembra 2005.

¹⁹³ Izveštaj o napretku, str. 45.

¹⁹⁴ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom suda, Sarajevo, 1. decembra 2005.

¹⁹⁵ Ibid.

3. Druge inicijative

Odsjek za odnose s javnošću je uključen u još nekoliko inicijativa za odnose s javnošću. Najvažnije je to što je Odsjek pokrenuo ideju o dolasku udruženja žrtava u Državni sud. Cilj ovih posjeta je da se demistificira proces suđenja u očima žrtava tako što se one upoznaju sa postupkom i također da se promovira direktan kontakt između žrtava, tužilaca u Posebnom odjelu za ratne zločine i drugih službenika suda.¹⁹⁶ U periodu od avgusta do početka decembra 2005. godine udruženja žrtava su u dvanaest navrata obišla Državni sud.¹⁹⁷ Odsjek za brigu o svjedocima nedavno je preuzeo nadležnost za organiziranje posjeta od strane udruženja žrtava i trenutno radi na programu za 2006. godinu skupa sa Međunarodnom komisijom za nestale osobe (ICMP).¹⁹⁸ Što se tiče tih posjeta, nastoje se odabrati grupe žrtava iz cijele Bosne da bi se osigurala raznolikost. ICMP koordinira aktivnosti sa Jedinicom za podršku svjedocima i Odsjekom za odnose s javnošću u izboru tih grupa¹⁹⁹ i također obezbjeđuje mjeru finansijske pomoći tako što nadoknađuje troškove putovanja tih grupa u Sarajevo.²⁰⁰

Human Rights Watch pozdravlja gore navedena nastojanja da procesi suđenja budu otvoreniji. Upoznavanje žrtava i svjedoka sa logistikom sudskih postupaka pomaže im da se oslobode straha ili bojazni u vezi sa svjedočenjem. Podstičemo nastavak ovih nastojanja, posebno kako se broj postupaka i svjedoka bude povećavao. Osim toga, bitno je da Odsjek za odnose s javnošću preuzme ulogu koordinatora tih posjeta kada dođe do povećanog broja sudskih procesa kako bi se osiguralo da Odsjek za brigu o svjedocima može posvetiti svoje resurse direktnoj pomoći svjedocima u davanju iskaza, i to u toku i nakon postupaka.

Druge inicijative u vezi s odnosima s javnošću podrazumijevaju: 1) konferencije širom Bosne na kojima učestvuju predstavnici Državnog suda i kantonalnih i okružnih sudova kako bi se potaknula svijest o mandatu Odjela za ratne zločine; 2) web stranice Ureda registrara i Državnog suda; 3) izvještaji Ureda registrara o radu Odjela za ratne zločine, objavljeni na web stranici; i 4) planovi za objavljivanje dokumenta pod nazivom «često

¹⁹⁶ Intervju Human Rights Watcha sa osobljem Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005.

¹⁹⁷ E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 2. decembra 2005.

¹⁹⁸ Telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom suda, Sarajevo, 1. decembra 2005. ICMP je međuvladina organizacija koja se bavi pitanjem osoba nestalih u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije.

¹⁹⁹ Grupe žrtava kao što su Unija udruženja porodica nestalih i zatočenih osoba Republike Srpske, Udruženje žrtava rata Prijedora i Žene Srebrenice, uključene su u ovu inicijativu. E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 2. decembra 2005.

²⁰⁰ E-mail suda Human Rights Watchu, Sarajevo, 2. decembra 2005.

postavljana pitanja» sa aktuelnim informacijama o funkciji Odjela za ratne zločine.²⁰¹ Osim ovih projekata, Odsjek za krivičnu odbranu (OKO) ima svoju web stranicu sa uputama u vezi s ključnim pravnim materijalom.²⁰²

²⁰¹ Intervju Human Rights Watcha sa predstavnicima Odsjeka za odnose s javnošću, Sarajevo, 26. septembra 2005; telefonski intervju Human Rights Watcha sa predstavnikom suda, Sarajevo, 1. decembra 2005. Web stranica Ureda registrara i Državnog suda: <http://www.registrarbih.gov.ba> i <http://www.sudbih.gov.ba>.

²⁰² Web stranica OKO: www.okobih.ba.

VII. Utjecaj Odjela za ratne zločine

Odjel za ratne zločine puno obećava u smislu vršenja utjecaja na način na koji se u Bosni provodi pravda. U tom smislu, Human Rights Watch je ohrabren dosadašnjim nastojanjima da se stvori zdrava osnova za provođenje pravičnih i djelotvornih suđenja pred Odjelom za ratne zločine, uključujući i inicijative da se promovira održiv domaći kapacitet. Međutim, stvarni izazovi povezani sa provođenjem pravičnih i djelotvornih sudskih postupaka tek dolaze u budućnosti. Ovisno o tome kako se ti izazovi budu rješavali, Odjel za ratne zločine i njegove institucije posjeduju potencijal potreban za vršenje znatnog utjecaja na izgradnju poštivanja vladavine prava u Bosni. U tom smislu biće potrebna stalna nastojanja međunarodne zajednice i građana Bosne i Hercegovine u pravcu ostvarenja njegovog mandata.

Na kraju, ograničen mandat i resursi Odjela za ratne zločine znači da će se pred njim suditi samo malom broju najtežih ratnih zločina počinjenih u Bosni i Hercegovini. Najveći broj slučajeva će se krivično goniti pred kantonalnim i okružnim sudovima širom Bosne i Hercegovine. Iako detaljna analiza funkcioniranja ovih sudova nije dio ovog izvještaja, postoje razlozi za vjerovanje da nedostatak resursa, između ostalog, može podrivati sposobnost provođenja pravičnih i djelotvornih procesa u predmetima ratnih zločina.²⁰³ Osiguranje djelotvornog suđenja pred tim sudovima, a ne samo pred Odjelom za ratne zločine, apsolutno je bitno za izgradnju poštivanja vladavine prava u Bosni. Osim toga, bez adekvatne podrške tim sudovima, postoji realna opasnost da će rezultati Odjela za ratne zločine u najboljem slučaju imati ograničen efekat. Stoga snažno apeliramo na međunarodnu zajednicu da kantonalnim i okružnim sudovima obezbijedi prijeko potrebnu podršku.

²⁰³ Vidi Human Rights Watch, "Justice at Risk" (Pravda u opasnosti).

VIII. Preporuke

Odjel za ratne zločine

Ured registrara

- Nastaviti sa nastojanjima da se zaposli dodatni broj međunarodnih tužilaca, i osigurati da su te pozicije adekvatno finansirane da bi se privukli i zadržali kvalificirani kandidati.
- Osigurati dodatna sredstva za domaće i/ili strane tužioce koji će se imenovati u Poseban odjel za ratne zločine prema potrebama, a posebno u slučaju da dođe do porasta broja istraga i optuženja.
- Obezbijediti prevodioce u Poseban odjel za ratne zločine da bi se osiguralo blagovremeno i tačno prevođenje materijala za potrebe Tružilaštva.
- Osigurati stalnu podršku Odsjeku za podršku svjedocima kako bi mogao pružati finansijsku pomoć ugroženim svjedocima kada je to potrebno, da bi se olakšalo njihovo svjedočenje u psihičkom smislu.

Odsjek za odnose s javnošću

- Pratiti rad mreže sa podršku sudu redovno da bi se osigurao nivo podrške i distribucije informacija mreže konsistentno u svim regijama zemlje.
 - Ovo može obuhvatati angažman nezavisnog evaluatora koji će pratiti funkcioniranje mreže podrške sudu.
 - Kada su utvrđeni problemi unutar mreže podrške sudu u pogledu distribucije informacija, Odsjek za odnose s javnošću treba preuzeti odgovornost za distribuciju informacija o radu Odjela za ratne zločine.
- Preuzeti ulogu koordinatora u pogledu posjeta žrtava kada dođe do povećanog broja suđenja kako bi Odsjek za podršku svjedocima mogao posvetiti svoje resurse pomoći svjedocima u pojedinačnim predmetima.
- Nastaviti sa izgradnjom jakih odnosa sa domaćim medijima da bi se optimizirao efekat Odjela za ratne zločine na građane Bosne i Hercegovine i na izgradnju poštivanja vladavine prava.

Nadležni organi Bosne i Hercegovine

- Dodijeliti dodatna sredstva Jedinici za ratne zločine pri Državnoj agenciji za istrage i zaštitu kako bi imala resurse koji su neophodni za provođenje djelotvornih istraga.
 - Povećati plaće svim službenicima Jedinice za ratne zločine da bi osigurali kadrovska popunjavanje kvalificiranim kandidatima, bez odlaganja.
 - Jedinica za ratne zločine treba dobiti potrebnu opremu, kao što su vozila i faks sa sigurnom linijom.
 - Mobilizirati sredstva od međunarodne donatorske zajednice kada je potrebna dodatna finansijska pomoć.
- Izvršiti izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku tako da se:
 - Omogući ustupanje svih predmeta ratnih zločina, osim kada optuženom prijete izricanje smrtne kazne.
 - Uključiti zatupanje od strane advokata kao «neophodne troškove» kako bi im se nadoknada plaćala tokom cijelog postupka.
 - Uključiti istražitelje odbrane kao «neophodne troškove» odbrane u toku cjelalnog postupka u predmetima ratnih zločina.
- Izmijeniti platnu shemu za advokate imenovane po službenoj dužnosti na sljedeći način:
 - Jasno navesti da će se platiti nadoknada za vrijeme koje advokat provede na pripremi odbrane.
 - Uvesti plaćanje osobama osim advokata koje provode istragu u ime optuženih slabog materijalnog stanja u predmetima ratnih zločina.
- Izmijeniti i dopuniti Zakon o zaštiti svjedoka da bi se eliminirala mogućnost skrivanja identiteta svjedoka od optuženog u svim krivičnim postupcima.

Nadležni organi Srbije i Crne Gore i Hrvatske

- Pružiti konkretne garancije da bi se omogućilo učešće svjedoka iz BiH u svim predmetima ratnih zločina koje bosanske vlasti ustupe sudovima u Srbiji i Crnoj Gori odnosno Hrvatskoj. Ovo se, naprimjer, odnosi i na davanje opcije svjedocima da svjedoče preko video linka u svakom predmetu ustupljenom od strane bosanskih organa.
- Preduzeti neophodne mjere za ukidanje zabrane u ustavima ovih država da se izvrši ekstradicija svojih državljana u druge zemlje, kako bi im se sudilo za najteže zločine, uključujući i ratne zločine.

Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije

- Nastaviti sa sljedećim planovima:
 - Obezbijediti pristup bosanskih tužilaca i advokata pravosudnoj bazi podataka (JDB) Međunarodnog tribunala.
 - Imenovati dodatni broj službenika koji će postupati po zahtjevima za dokaznim materijalom iz Bosne, kao i iz drugih zemalja na prostoru bivše Jugoslavije, da bi se omogućilo krivično gornjenje, tako što će se osigurati da se po zahtjevima za informacijama i dokazima postupa što efikasnije.

Međunarodna donatorska zajednica

- Osigurati adekvatno finansiranje organa potrebnih za djelotvorno funkcioniranje Odjela za ratne zločine, uključujući i Posebni odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu, Odsjek krivične odbrane (OKO), Odsjek za podršku svjedocima i žrtvama i Odsjek za odnose s javnošću.
- Odgovoriti pozitivno na zahtjeve za podrškom povećanju finansijskih sredstava tim tijelima i Odjelu za ratne zločine generalno.
- Koordinirati nastojanja da bi se osiguralo da je pružena osnovna pomoć kantonalnim i okružnim sudovima da bi se omogućilo pravično i djelotvorno vođenje postupaka u predmetima ratnih zločina.

IX. Zahvalnost

Param-Preet Singh, savjetnik Programa za međunarodno pravosuđe pri Human Rights Watchu, autor je ovog izvještaja. Param-Preet Singh, Richard Dicker, direktor Programa za međunarodno pravosuđe pri Human Rights Watchu, Bogdan Ivanišević, istražitelj Odsjeka za Evropu i Centralnu Aziju i Ruth Frolich, konsultant Programa za međunarodno pravosuđe, održali su intervjuje na kojima se bazira ovaj izvještaj u Sarajevu u septembru 2005. godine. Param-Preet Singh je u New Yorku, a Ruth Frolich u Zagrebu, održala dodatne intervjuje u periodu od oktobra 2005. do januara 2006. godine. Richard Dicker je uredio i pružio smjernice za izradu izvještaja. Bogdan Ivanišević, Ben Ward, specijalni savjetnik u Sektoru za Evropu i Centralnu Aziju, Sara Darehshori, viši savjetnik Programa za međunarodno pravosuđe, i Elise Keppler, savjetnik Programa za međunarodno pravosuđe, također su redigirali izvještaj. Wilder Tayler, pravni i politički direktor, izvršio je pregled iz ugla prava, a Ian Gorvin, konsultant Ureda za program, proveo je pregled iz ugla programa. Ruth Frolich je pružila pažnje vrijednu pomoć prilikom istraživanja u vezi s izvještajem. Stažisti Maja Tatalović i Daniel Ulmer su također pružili bitnu pomoć u istraživanju. Hannah Gaertner, pridruženi član Programa za međunarodno pravosuđe, i Andrea Holley, menadžer za odnose s javnošću i publikacije, pripremila je ovaj izvještaj za objavljivanje.

Human Rights Watch je zahvalan svim osobama koje su dostavile informacije za ovaj izvještaj, posebno zaposlenim u Posebnom odjelu za ratne zločine, Odsjeku za podršku krivičnoj odbrani, Odsjeku za podršku i zaštitu svjedoka i Uredu registrara, sa kojima smo razgovarali više puta. Također bismo se željeli zahvaliti pripadnicima civilnog društva u Bosni i Hercegovini, koji su odvojili vrijeme i s nama podijelili neka svoja razmišljanja.

Program za međunarodno pravosuđe bi se želio zahvaliti Fondaciji John D. i Catherine T. MacArthur i Fondaciji JEHT.

HUMAN RIGHTS WATCH
350 Fifth Avenue, 34th Floor
New York, NY 10118-3299

www.hrw.org

H U M A N
R I G H T S
W A T C H

U potrazi za pravdom

Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini

Oružani sukob u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine bio je obilježen teškim i rasprostranjenim povredama međunarodno priznatih ljudskih prava i humanitarnog prava. Do kraja svog mandata, Međunarodni tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije (Haški tribunal) suditi će samoa manjem broju visokorangiranih osoba optuženih za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini. Stoga će domaći pravosudni sistem odigrati ključnu ulogu u izvođenju pred lice pravde drugih osoba optuženih za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini.

Odjel za ratne zločine pri Sudu Bosne i Hercegovine je formiran u Sarajevu početkom 2005. godine kako bi sudio u predmetima najtežih ratnih zločina u Bosni i Hercegovini. Iako Odjel za sada sadrži znatnu međunarodnu komponentu, radi se o domaćoj instituciji koja djeluje na osnovu domaćeg zakonodavstva. Stoga Odjel predstavlja najrazvijeniji model internacionaliziranog pravosudnog mehanizma koji djeluje unutar domaćeg pravosudnog sistema.

U izvještaju je dat pregled Odjela za ratne zločine i njegove strukture, uključujući Tužilaštvo i Odsjek krivične odbrane, te se opisuje znatan napredak postignut u izgradnji čvrstih temelja za njegov rad. Istovremeno, postoji zabrinutost u pogledu eventualnih prepreka koje bi mogle otežati ostvarivanje osnovnog cilja Odjela za ratne zločine—pravično i djelotvorno suđenje. Među preprekama je i nedostatak resursa potrebnih za djelotvorno vođenje istraga i krivično gonjenje. Osim toga, nejasnoće vezane za plaćanje nadoknade advokatima odbrane mogle bi ići na štetu pravnog zastupanja. U izvještaju pod nazivom *‘U potrazi za pravdom: Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini’* obrađeni su ti, kao i drugi problemi, i date su preporuke za optimiziranje potencijala Odjela za ratne zločine.

Preživjeli etničkog čišćenja u svom bolu u Tuzli, BiH. Nakon što su preživjeli srpski napad na Srebrenicu, doznali su da je sigurna zona pod zaštitom Ujedinjenih naroda pala. U toku napada u julu 1995. godine, preko 7.000 Bošnjaka je ubijeno, dok je na desetine hiljada bilo prisiljeno na bijeg. Masakr u Srebrenici, u Bosni i Hercegovini, najteži je zločin koji se dogodio u Evropi poslije Drugog svjetskog rata.

© 1995 Ron Haviv/VII

